

Tarja Koskela

OTT, dosentti, yliopistonlehtori, Itä-Suomen yliopisto

Jasmin Joenperä

ELL, väitöskirjatutkija, Eläinlääketieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto

Janne Lundén

ELT, apulaisprofessori, Eläinlääketieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto

---

ELINTARVIKEPETOSTEN TOSISEIKASTON ARVIOINNIN HAASTEET

Edilex 2022/42

Referee-artikkeli
Julkaistu 10.11.2022
www.edilex.fi/artikkelit/28367

SISÄLLYS

1	MISTÄ ELINTARVIKEPETOKSESSA ON KYSE?	2
2	ELINTARVIKESÄÄNTELYN TARKOITUS JA YLEISET VAATIMUKSET	6
3	TOIMENPITEISTÄ LUOPUMINEN	9
3.1	ESITUTKINNAN TOIMITTAMATTA JÄTTÄMINEN	9
3.2	ESITUTKINNAN RAJOITTAMINEN TAI LOPETTAMINEN SYYTTÄJÄN PÄÄTÖKSELLÄ... 11	
3.3	SYYTTÄMÄTTÄJÄTTÄMINEN	13
4	TERVEYSRIKOS ELINTARVIKEPETOKSENA	15
4.1	TERVEYSRIKOS.....	15
4.2	SUMMAARISESSA SAKKOMENETTELYSSÄ RATKAISTUT TERVEYSRIKOKSET	16
4.3	TUOMIOISTUIMESSA RATKAISTUT TERVEYSRIKOKSET.....	16
5	ELINTARVIKERIKKOMUS ELINTARVIKEPETOKSENA	20
5.1	ELINTARVIKERIKKOMUS.....	20
5.2	SUMMAARISESSA SAKKOMENETTELYSSÄ RATKAISTUT ELINTARVIKERIKKOMUKSET	21
5.3	ELINTARVIKERIKKOMUS TUOMIOISTUIMESSA	22
6	MARKKINOINTIRIKOS JA ELINTARVIKEPETOS, JOKA TÄYTTI USEAMMAN RIKOKSEN TUNNUSMERKISTÖN	25
7	HYLÄTYT SYYTTEET	28
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	29
	LÄHTEET.....	31

1 MISTÄ ELINTARVIKEPETOKSESSA ON KYSE?

Elintarvikerikollisuuden oletetaan olevan melko yleistä. Kuitenkin tällaisista teoista tehdään vain harvoin rikosilmoituksia poliisille, joten kyse on osittain piilorikollisuudesta.¹ Elintarvikesektorin katso- taankin olevan erityisen altis petokselliselle toiminnalle. Syynä tähän arvellaan olevan se, että säänte- lyn johtavana periaatteena on toimijan oma vastuu², jolloin kiinnijäämisriski³ on pieni, voitot suuria ja säännösten vastaisesta toiminnasta tuomittavat rangaistukset vähäisiä.⁴ Elintarvikepetosten⁵ torjun- nan ja tulkinnan haasteellisuus on todettu myös 21.4.2021 voimaan tulleen uuden elintarvikelain (297/2021) esitöissä. Suomessa lainvastaisuus ilmenee tyypillisesti virheellisinä alkuperämerkintöinä tai päiväysmerkintöinä taikka siinä, että elintarvikkeen ilmoitetaan olevan koostumukseltaan jotain muuta kuin mitä se todellisuudessa on. Siksi elintarvikkeiden ja niiden raaka-aineiden jäljitettävyyden on tärkeää. Vaikka viranomaisyhteistyötä elintarvikepetosten torjumisen tehostamiseksi on lisätty, elin- tarvikeketjun rikollisuuden torjuntaan tulisi elintarvikelain esitöidenkin mukaan panostaa entistä enemmän.⁶ Elintarvikeketjuun kohdistuneiden rikosepäilyjen lukumäärän kasvaessa⁷ asiaa on pyritty ratkaisemaan ottamalla elintarvikkeisiin liittyvän rikollisuuden torjunta osaksi kansallista harmaan talouden ja talousrikollisuuden strategiaa ja toimenpideohjelmia.⁸

Elintarvikkeita koskevan lainsäädännön vastaisen toiminnan pääasiallinen motiivi on pääsääntöisesti jonkinlaisen taloudellisen hyödyn tavoittelu joko säästettyinä kustannuksina, tuloina säännösten vastaisesta toiminnasta tai kilpailuetuna markkinaosuuden kasvamisella. Lisäksi lainvastainen menet- tely on omiaan vääristämään yritysten välistä kilpailuasetelmaa sääntelyä noudattavien toimijoiden kustannuksella. Ongelman on tunnistanut myös Euroopan komissio. Se totesi toukokuussa 2020 julkaistussa tiedonannossa, että elintarvikepetokset vaarantavat elintarvikejärjestelmän kestävyys- den. Tiedonannon mukaan nollatoleranssipolitiikka ja tehokkaat pelotteet ovat elintarvikepetosten tor- junnassa välttämättömiä. Siksi komissio aikoo tehostaa elintarvikepetosten torjuntaa varmistaakseen

---

¹ Joenperä – Koskela – Lundén 2021, s. 7.

² Toimijan vastuu käy ilmi yleisen elintarvikeasetuksen (EU) 178/2002 17 artiklan 1 kohdasta ja 19 artiklasta. Vastuu koskee koko elintarvikeketjua, mukaan lukien elintarvikkeiden jakelu. Myös yleisen elintarvikehygieni- aasetuksen (EY) N:o 853/2004 artiklassa asetetaan elintarviketoimijoille vastuu toiminnastaan. Uuden elintarvi- kelain esitöissä on todettu, että lainsäädännön tavoitteiden toteutumisen edellytyksenä on toimijoiden kantama vastuu elintarvikkeiden turvallisuuden varmistamisesta ja muusta määräysten mukaisuudesta. HE 3/2021 vp, s. 3. Ks. elintarviketoimijan velvollisuuksista Hollo 2008, s. 67–75.

³ Euroopan parlamentin mietintöluonnos 2013/2091 (INI), s. 5 ja 10. Kiinnijäämisriski on yleisesti ottaen merkittävin osatekijä seuraamusjärjestelmän tehokkuudessa. Tolvanen 2008, s. 497. Esimerkiksi liitetoimintakiellon osalta on todettu, että uskottavan valvonnan toteuttaminen on perusedellytys kiellon toimivuudelle ja sille ase- tettujen kriminaalipoliittisten tavoitteiden toteutumiseksi. HE 82/2006 vp, s. 8; Tolvanen 2008, s. 495. Talousri- kollisuuteen, mihin elintarvikepetostenkin katsotaan kuuluvan, sisältyy etukäteisharkintaa, jolloin kiinnijäämisriskin tehokkuudella on suurempi merkitys kuin hetken mielihohteessa tehdyissä rikoksissa. Ks. laajemmin rangaistusuhan pelotevaikutuksesta Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 40–47.

⁴ HE 3/2021 vp, s. 17.

⁵ Tässä artikkelissa elintarvikepetoksella tarkoitetaan laissa rangaistavaksi säädettyä tekoa, joka on kohdistunut elintarvikkeita koskevaan sääntelyyn.

⁶ HE 3/2021, s. 17.

⁷ Suomi on vuonna 2020 tehnyt EU:n nopeaan hälytysjärjestelmään (Rapid Alert System for Food and Feed (RASFF)) 70 ilmoitusta havaituista elintarvikkeiden tai elintarvikekontaktimateriaalien määräysten vastaisuudesta. Ilmoitusten lukumäärä on noin kaksinkertainen edelliseen vuoteen verrattuna. Ilmoituksista 90 % koski elintarvik- keita ja 10 % kontaktimateriaaleja. Ruokavirasto 2021, s. 12. Kontaktimateriaalilla tarkoitetaan elintarvikelain (297/2021) 5 §:n 2 momentin 25 kohdan mukaan materiaaleja ja tarvikkeita, jotka ovat suoraan tai välillisesti kos- ketuksessa elintarvikkeeseen tai joiden on tarkoitettu taikka joiden voidaan olettaa tulevan kosketukseen elintar- vikkeen kanssa. Hälytysjärjestelmän kautta on mahdollista tiedottaa EU:n jäsenvaltioille nopeasti elintarvikkeista ihmisten terveydelle aiheutuvista vaaroista. Ks. tarkemmin ns. IMSOC-asetuksesta (EU) 2019/1715.

⁸ Ruokavirasto 2021, s. 14.

toimijoille tasapuoliset toimintaedellytykset ja vahvistaakseen valvonta- ja täytäntöönpanoviranomaisten toimivaltuuksia.⁹

Elintarvikepetoksen määritelmän tarve Euroopan unionin tasolla aktualisoitui Kiinassa vuonna 2008 olleen maitojauheskandaalin¹⁰ ja Euroopassa vuonna 2013 ilmi tulleen hevosenlihaskandaalin¹¹ jälkeen.¹² Euroopan komissio on määritellyt elintarvikepetoksiksi yritysten tai yksityishenkilöiden epäillyt tahalliset toimet ostajien harhauttamiseksi ja aiheettoman edun saamiseksi Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 1 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen sääntöjen vastaisesti.¹³ Euroopan komissio on kuvannut elintarvikepetoksen sisältävän eri tyyppisiä tekoja: 1) nestemäisen tuotteen laimentaminen toisella, huonolaatuisemmalla tuotteella (dilution); 2) tuotteen jonkin ainesosan tai tuotteen osan korvaaminen toisella tuotteella (substitution); 3) tuotteen huonon laadun peittäminen (concealment); 4) väärin väitteiden antaminen tuotteesta (mislabeling); 5) tuntemattoman ja tunnistamattoman materiaalin lisääminen elintarvikkeeseen laatuominaisuuksien parantamiseksi (unapproved enhancement); 6) toisen tuotteen nimen, reseptin tai käsittelymenetelmän kopioiminen (counterfeiting); tai 7) niin sanotun harmaiden markkinoiden tuotteen myyminen (grey market production/theft/diversion). Kaikkien edellä kuvattujen tekotapojen tavoitteena on taloudellisen hyödyn tavoittelu. Useimmiten elintarvikepetoksen kohteena ovat oliiviöljy, maito, hunaja, sahrami, appelsiini- ja omenamehu, viini, vaniljauute, kala¹⁴ ja liha.¹⁵ Tähtäpäähän mukaan Suomessa elintarvikepetokset ovat kohdistuneet pääosin lihaan, lihatuotteisiin ja kalatuotteisiin.¹⁶

Elintarvikepetoksissa suojeltavana oikeushyvä on ensisijaisesti ihmisen terveys. Suomessa lainsäädäntö ei kuitenkaan tunne elintarvikepetos -nimistä rikosta. Kyseeseen voi tulla esimerkiksi elintarvikerikkomus (elintarvikelaki (297/2021) 69 §), terveysturva (rikoslaki (39/1889, RL) 44:1) tai markkinointirikos (RL 30:1). Lisäksi teko voi täyttää esimerkiksi petoksen¹⁷, törkeän petoksen¹⁸, lievän pe-

⁹ Euroopan komissio 20.5.2020 COM(2020) 381 final, kohta 2.6. Samoin EU:n yleisen elintarvikeasetuksen (EY) N:o 178/2002 8 artiklaan on kirjattu tavoitteeksi elintarvikelainsäädännön avulla ehkäistä viipilliset menettelyt, elintarvikkeiden väärentäminen ja kuluttajien harhaanjohtaminen. Ks. EU:n toimivallan suhteesta kansalliseen rikosoikeusjärjestelmään Melander 2015, s. 20–34, 113–155. Ks. elintarvikepetosten torjunnan tärkeydestä myös Joenperä – Koskela – Lundén 2021, s. 1 ja 7.

¹⁰ Rangaistukset melamiinijauheen valmistamisesta ja myymisestä olivat ankaria: kaksi henkilöä saivat kuolemantuomiot, yhdelle henkilölle tuomittiin ehdollinen kuolemantuomio, kolme henkilöä tuomittiin elinkautiseen vankeuteen ja kuudelle henkilölle tuomittiin pitkät vankeustuomiot. Yle 2009. Ks. tapauksesta tarkemmin Xiu – Klein 2010.

¹¹ Tapauksessa useassa Euroopan maassa havaittiin tuotteessa olevan hevosenlihaa naudanlihan sijaan. Tekijälle tuomittiin Hollannissa 2,5 vuoden vankeusrangaistus. Yle 2015. Tapaus oli Euroopan mittakaavassa laaja ja sitä tutki Europol yhteistyössä Belgian, Ranskan, Italian, Portugalin, Romanian, Sveitsin ja Iso-Britannian kanssa. Europol 2017.

¹² Euroopan parlamentti. Ks. myös Goethem – Elliott, 2018, XIII.

¹³ Euroopan komission, Food Safety, Food fraud: What does it mean? Elintarvikepetos on määritelty seuraavasti: "[f]ood fraud is about any suspected intentional action by businesses or individuals for the purpose of deceiving purchasers and gaining undue advantage therefrom, in violation of the rules referred to in Article 1(2) of Regulation (EU) 2017/625 (the agri-food chain legislation)". Myös FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations) ja WHO (World Health Organization) ovat yhteisessä lausunnossaan määritelleet elintarvikepetoksen seuraavasti: "[a]ny deliberate action of businesses or individuals to deceive others in regards to the integrity of food to gain undue advantage. Types of food fraud include but not limited to: adulteration, substitution, dilution, tampering, simulation, counterfeiting, and misrepresentation." CX/FICS 18/24/7.

¹⁴ European Commission, Knowledge for policy. Ks. myös Tolvanen 2019, s. 21–26 ja siinä mainittu kirjallisuus.

¹⁵ The European Commission's science and knowledge service.

¹⁶ Tähtäpäähän ym. 2015, s. 179.

¹⁷ Petoksesta säädetään RL 36:1:ssä. Petoksesta tuomitaan se, joka hankkiakseen itselleen tai toiselle oikeudeton taloudellista hyötyä taikka toista vahingoittaakseen, erehdyttämällä tai erehdytystä käyttämällä saa toisen tekemään tai jättämään tekemättä jotakin ja siten aiheuttaa taloudellista vahinkoa erehtyneelle tai sille, jonka eduista tällä on ollut mahdollisuus määrätä. On arvioitu, että petoksista vain 20 %:ssa saattaisi olla kyse elintarvikkeisiin liittyvistä rikoksista. Rintala 2022.

¹⁸ Petos voi tulla tuomituksi törkeänä, jos petoksessa tavoitellaan huomattavaa hyötyä, aiheutetaan huomattavaa tai erityisen tuntuva vahinko, rikos tehdään käyttämällä hyväksi vastuulliseen asemaan perustuvaa erityistä luot-

toksen¹⁹ tai salakuljetuksen²⁰ tunnusmerkistön.²¹ Suomessa korkeimmassa oikeudessa on ollut käsiteltävänä vain yksi elintarvikepetokseksi luettava rikos (KKO 2012:56). Ratkaisussa oli kyse siitä, että yritys oli myynyt erälle kunnalle ja kaupungille porkkanaraastetta, jota oli toimitettu kouluille ja päiväkodeille. Porkkanaraaste oli sisältänyt *Yersinia pseudotuberculosis* -bakteeria, jonka seurauksena satoja henkilöitä oli sairastunut vatsatautiin. Enin osa sairastuneista oli ollut pieniä lapsia, joista joillekin bakteeritartunnasta oli aiheutunut elinikäisiä vammoja. Terveysviranomaiset olivat jo aikaisemmin antaneet yritykselle muun muassa korjauskehotuksia liittyen toimitilojen huonoon hygieniaan, mutta yritys ei ollut kaikilta osin korjannut puutteita. Yritys ei myöskään ollut poistanut pilaantuneita porkkanoita varastostaan. Koska toimija ei ollut varmistunut porkkanoiden soveltuvuudesta ihmisravinnoksi, yrityksen hallituksen puheenjohtaja tuomittiin terveysrikoksesta 50 päiväsakon sakkorangaistukseen.²²

Elintarvikeasetuksen (EU) 178/2002 17 artiklan 2 kohdassa veloitetaan jäsenvaltiot valvomaan, että toimijat noudattavat elintarvikelainsäädännön vaatimuksia. Samassa artiklassa jäsenvaltiot veloitetaan myös huolehtimaan elintarvikelainsäädännön rikkomisesta seuraavista toimenpiteistä ja seuraamuksista, joiden tulee olla tehokkaita, oikeasuhtaisia ja varoittavia. Toimenpiteiden tulee näin olla sekä suhteellisuusperiaatteiden²³ mukaisia että yleispreventiivisiä^{24, 25}. Lisäksi jäsenvaltioiden tulee varmistaa, että säännösten rikkomisen johdosta määrättävissä taloudellisissa seuraamuksissa otetaan kansallisessa lainsäädännössä huomioon toimijalle koitua taloudellinen hyöty tai tapauksen mukaan

---

tamusta tai rikos tehdään käyttämällä hyväksi toisen erityistä heikkoutta tai muuta turvatonta tilaa (RL 36:2).

¹⁹ Petos on RL 36:3:n mukaan lievä, jos huomioon ottaen tavoitellut hyödyn tai aiheutetun vahingon määrä taikka muut rikokseen liittyvät seikat, teko on kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

²⁰ Salakuljetuksen tunnusmerkistö täyttyy silloin, kun joku ilman asianmukaista lupaa taikka muutoin tuontia tai vientiä koskevien säännösten tai määräysten vastaisesti tuo tai yrittää tuoda maahan taikka vie tai yrittää viedä maasta tavaraa, jonka tuonti tai vienti on kielletty tai edellyttää viranomaisen lupaa tai tarkastusta (RL 46:4).

²¹ Luettelo ei ole tyhjentävä.

²² Käräjäoikeus katsoi, että oikeudenmukainen seuraamus teosta olisi sakkorangaistus, mutta piti sen tuomitsemista tarkoituksellomana ja kohtuuttomana ottaen huomioon vastaajan maksettavaksi tuomitun noin 77.000 euron vahingonkorvausvelvollisuuden. Hovioikeus puolestaan tuomitsi vastaajan 45 päivän ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Korkeimman oikeuden rangaistuslajin valinta on herättänyt perusteltua kritiikkiä. Tolvanen 2012.

²³ Suhteellisuusperiaate on tärkeä EU-oikeuden periaate. Melander 2015, s. 167. EU-rikosoikeuden lähtökohdan mukaan rikosoikeudellisten seuraamusten tulee olla tehokkaita, oikeasuhtaisia ja varoittavia. Oikeasuhtaisuuden katsotaan viittaavan sovitusajatukseseen ja siihen liittyvää suhteellisuusperiaatteeseen. Melander 2016, s. 33. Rikosoikeudellinen suhteellisuusperiaate ilmenee RL 6 luvun 4 §:ssä säädettyssä rangaistuksen mittaamisen yleisperiaatteessa, jonka mukaan rangaistuksen tulee olla oikeudenmukaisessa suhteessa rikoksen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen, teon vaikuttamiin sekä rikoksesta ilmenevään tekijän muuhun syyllisyyteen. Ks. teon vahingollisuudesta, vaarallisuudesta, vaikuttamista ja tekijän muusta syyllisyydestä HE 44/2002 vp, s. 187–190; Tapani – Tolvanen – Kempainen 2022, s. 50–58 ja vaarantamisen rangaistavuudesta Nuutila 1997, s. 100–107; Korkka-Knuts – Helenius – Frände 2020, s. 166–180. Suhteellisuusperiaate näkyy esimerkiksi siinä, että eri rangaistukset heijastavat oikeasuhtaisesti eri rikosten törkeysasteissa olevia eroja. Ks. suhteellisuusperiaatteesta tarkemmin esim. Tapani – Tolvanen – Kempainen 2022, s. 25–28; Lappi-Seppälä 1987, s. 166–183; Korkka-Knuts – Helenius – Frände 2021, s. 217–223; Kempainen 2021, s. 20–23 sekä suhteellisuusperiaatteesta EU-oikeudessa Melander 2015, s. 167–175. Ks. suhteellisuusperiaatteen relatiivisesta näkökulmasta Lappi-Seppälä 2022, s. 169–170; Jareborg – Zila 2020, s. 70. Suhteellisuusperiaate liittyy lisäksi rikosoikeuden yleisestävään vaikutukseen. Se kytkeytyy rikosoikeudellisen järjestelmän pelotevaikutukseen. Ks. absoluuttisesta näkökulmasta Tapani – Tolvanen – Kempainen 2022, s. 27; Jareborg – Zila 2020, s. 70–71; Lappi-Seppälä 2022, s. 170. Ks. preventiosta esim. Lappi-Seppälä 1987, s. 196–225; Melander 2016, s. 30–31.

²⁴ Yleisestävä vaikutus edellyttää sitä, että ihmiset kokevat toimenpiteet legitimiiksi. Tapani – Tolvanen – Kempainen 2022, s. 27. Melander pitää vaatimusta seurauksen tehokkuudesta ja varoittavuudesta ongelmallisena. Hän katsoo, että varovaisuudella viitataan angloamerikkalaistyyliin deterrence-preventioon, jossa keskeisenä on pelotepreventio. Tämä ideologia eroaa pohjoismaisesta välillistä yleispreventiota korostavasta rangaistusteoriasta. Melander 2016, s. 33.

²⁵ Myös virallista valvontaa koskevan asetuksen (EU) 2017/625 139 artiklassa asetetaan jäsenvaltioille vastaava velvollisuus.

prosenttiosuus toimijan liikevaihdosta.²⁶ Nopein tapa puuttua elintarvikepetoksiin on elintarvikevalvontaviranomaisten käytettävissä olevat hallinnolliset pakkokeinot. Viimesijaisena keinona tulee kysymykseen rikosoikeusjärjestelmän käyttö.²⁷ Rangaistusten tarkoituksena on yhteiskunnallisten päämäärien edistäminen. Jotta ihmiset pidättäytyisivät ei toivotusta käyttäytymisestä, kyseiset teot kriminalisoidaan ja konkreettisista teoista tuomitaan rangaistus.²⁸

Tähkää on väitöskirjatutkimuksessaan todennut, että elintarvikepetoksista nostetaan Suomessa syytteitä vain harvoin ja valvontaviranomaisten määräyksiin suhtaudutaan usein välinpitämättömästi, mikä johtaa toistuviin rikkomuksiin.²⁹ Tämän tutkimuksen tarkoituksena on analysoida empiirisen aineiston perusteella Tähkään havaintoa tarkemmin. Tutkimusaineistona käytetään vuosina 2008–2018 tehtyjä ratkaisuja, joissa esitutkinta on lopetettu tai sitä on rajoitettu sekä ratkaisuja, joissa syyttäjä on tehnyt syyttämättäjäätämispäätöksen tai asia on käsitelty summaarisessa sakkomenettelyssä³⁰. Lisäksi tutkimusaineistoon kuuluu elintarvikerikkomuksesta, terveysrikoksesta ja markkinointirikoksesta annetut tuomiot vuosina 2008–2019. Edellä mainitut rikokset on valittu analysoitavaksi siitä syystä, että näiden rikosten arvioitiin tulevan useimmiten kyseeseen elintarvikepetoksissa. Analysoitavia tapauksia on yhteensä 127 kappaletta: 27 poliisissa tehtyjä päätöksiä, syyttäjien tekemiä päätöksiä 57 ja tuomioita 43.³¹

Poliisin ja syyttäjän päätöksistä pyritään löytämään syitä miksi osa elintarvikepetoksista ei päädy tuomioistuimeen käsiteltäväksi. Tuomioista tarkastellaan, onko elintarvikerikkomukselle, terveysrikokseksi ja markkinointirikokseksi tyyppillisiä tekotapoja ja tyyppirangaistuksia³². Tuomioistuimessa

²⁶ (EU) 2017/625 artikla 139.

²⁷ Ks. ultima ratio -periaatteesta HE 17/2001 vp, s. 10–12; Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 103–106; Melander 2016, s. 26–27; Melander 2008, s. 403–451; Nuutila 1997, s. 44–46; Tapani – Tolvanen 2016 s. 43–44; Korkka-Knuts – Helenius – Frände 2020, s. 20–21. Korkka-Knuts, Helenius ja Frände katsovat, että lainsäätäjä ei aina ota ultima ratio -periaatetta vakavasti ja rangaistusuhka liitetään moniin lakeihin pääosin vanhasta tottumuksesta. Näin on etenkin rikoslain ulkopuolisissa kriminalisoinneissa. Heidän mielestään päämäärän tulisi olla rikosoikeusjärjestelmä, jossa vain vakavimmat hyökkäykset oikeushyviä vastaan kriminalisoidaan. Korkka-Knuts – Helenius – Frände 2020, s. 21. Olen heidän kanssaan samaa mieltä. Vähäisimpiin elintarvikesääntelyn vastaisiin tekoihin olisi järkevintä puuttua hallinnollisin pakkokeinoin. Ks. ultima ratio -periaatteen ja hallintosanktioiden asemasta Lahti 2012. Hallinnollisista pakkokeinoista säädetään nykyisen elintarvikelain (297/2021) 9 luvussa ja aikaisemmin voimassa olleen elintarvikelain (23/2006) 7 luvussa. Mahdollista on esimerkiksi kieltojen asettaminen, haltuunotto, aikaisemmin annetun hyväksynnän peruuttaminen, elintarvikkeiden hävittämistä koskeva päätös tai uhkasakon määrääminen.

²⁸ Samoin kuin EU asettaa jäsenvaltiolle vaatimuksen huolehtia tehokkaista toimenpiteistä elintarvikesääntelyn rikkojille, myös kriminaalipoliittikan tavoitteiden toteuttaminen edellyttää tehokkaiden ja oikeudenmukaisten keinojen käyttöä. Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 39.

²⁹ Tähkää 2016, s. 68.

³⁰ Summaarisessa sakkomenettelyssä voidaan sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain (754/2010) 1 §:n mukaan yksinkertaisessa ja selvässä asiassa määrätä seuraamukseksi 1) sakkorangaistus rikkomuksesta, josta ei ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin sakko tai enintään kuusi kuukautta vankeutta; 2) rikesakko rikkomuksesta, jonka rangaistukseksi rikesakko on erikseen säädetty; 3) enintään 1.000 euron suuruinen menettämisseuraamus 1 tai 2 kohdassa tarkoitetun rangaistuksen ohella. Lisäksi sakkomenettelyssä voidaan käsitellä asia, vaikka rikkomuksesta saattaa seurata muu kuin edellä tarkoitettu seuraamus, jos rikkomuksen tehneelle ei vaadita määrättäväksi tätä seuraamusta. Lisäedellytyksenä on säädetty, ettei sakkorangaistukseen johtavaa rikkomusta saa käsitellä summaarisessa sakkomenettelyssä, jos rikkomuksen tehneelle on summaarisessa sakkomenettelyssä annettu rikkomusta edeltävän vuoden aikana tehtyjen rikkomusten perusteella yhteensä vähintään kuusi sakkomääräystä tai rangaistuspäämääräystä ja tekojen samankaltaisuus osoittaa arvioiden piittaamattomuutta lain kielloista ja käskyistä (602/2019). Ks. tarkemmin HE 178/2018 vp, s. 18. Ks. summaarisesta sakkomenettelystä esim. Matikkala 2021, s. 158–163 ja siellä mainittu kirjallisuus.

³¹ Tutkimusaineisto koostuu samoista asiakirjoista kuin jo julkaistussa artikkelissa Joenperä – Koskela – Lundén 2021. Joenperä – Koskela – Lundén 2021, s. 2.

³² Tyyppirangaistusajatteluun sisältyy myös pulmia, koska monissa rikoksissa ei ole löydettävissä tyyppillistä tekotapaa. Tyyppirangaistusajattelun katsotaan soveltuvankin parhaiten niin sanottuihin massarikoksiin. Ks. tyyppirangaistusajattelusta Tapani – Tolvanen – Kempainen 2022, s. 30–35 ja siinä mainitut lähteet.

syiksi luettuja tekoja luokitellaan eri ryhmiin kunkin rikoksen sisällä.³³ Luokituksen tarkoituksena on tarkastella samantyyppisten tekojen tosiseikastojen arviointia.

Koska elintarvikkeisiin liittyvissä rikoksissa yleensä tavoitellaan taloudellista hyötyä, myös mahdollinen rikoshyöty³⁴ ja sen tuomitseminen valtiolle menetettäväksi tulee kyseeseen.³⁵ Isolla menettämisseuraamuksella voi tosiasiallisesti olla muita keinoja tehokkaampi vaikutus elintarvikepetosten torjunnassa. Siitä syystä tutkimuksessa kiinnitetään huomiota myös tuomittuun rikoshyötyyn ja sen määrään.³⁶ Tutkimuksessa ei ole arvioitu tapauksissa tosiasiallisesti saadun rikoshyödyn määrää, vaan tältä osin on tukeuduttu asiakirjoissa oleviin viranomaisten mainintoihin menettämisseuraamuksista.

2 ELINTARVIKESÄÄNTELYN TARKOITUS JA YLEISET VAATIMUKSET

Suomen kansallinen elintarvikesääntely pohjautuu EU:n sääntelyyn.³⁷ Elintarvikkeeksi voidaan lyhyesti määritellä yleinen tuote, joka on tarkoitettu ihmisen käyttöön. Elintarvikkeelle on tunnusomaista, että se on saatavissa joko kaupan välityksellä tai suoraan tuottajalta kuluttajalle.³⁸ Elintarvikkeita koskevalla sääntelyllä on tarkoituksenaan varmistaa kuluttajien terveydellinen ja taloudellinen turva.³⁹ Elintarvikelain (23/2006)⁴⁰ tarkoituksena on 1 §:n mukaan

³³ Luokittelut on tehty käytettävissä olevien asiakirjojen pohjalta. Tutkijat tiedostavat, että tapausten prosessuaalinen totuus selviää vasta tuomioistuimessa.

³⁴ Ks. menettämisseuraamuksesta esim. Rautio 2006; Viljanen 2007; Korkka 2015, s. 40–60, 85–149; Matikkala 2021, s. 357–396.

³⁵ Ks. tarkemmin HE 80/2000 vp, s. 4. Rikoksella saadun taloudellisen hyödyn menettäminen valtiolle perustuu siihen, ettei rikoksella saa hyötyä. Taloudellisella hyödyllä tarkoitetaan RL 10:2:n mukaan rikoksella välittömästi saatua hyötyä tai tämän sijaan tullutta omaisuutta taikka näiden omaisuuden tuottoa, edellä tarkoitettujen omaisuuden ja tuoton arvoa sekä rikoksella saadun säästön arvoa. Mikäli hyödyn määrästä ei ole saatavissa selvitystä tai selvitystä ei olisi vaikeuksitta esitettävissä, hyöty tulee arvioida ottaen huomioon rikoksen laatu, rikollisen toiminnan laajuus sekä muut olosuhteet. Menettämisseuraamukseen tuomitaan yleensä rikoksesta hyötynyt tekijä, osallinen tai se, jonka puolesta tai hyväksi rikos on tehty. Lisäksi menettämisseuraamukseen voidaan tuomita se, jolle on siirretty rikoksella saatu taloudellinen hyöty. Tällöin edellytetään, että siirto on tehty menettämisseuraamuksen tai korvausvelvollisuuden välttämiseksi. Menettämisseuraamus voidaan tuomita myös yhteisvastuullisesti. Menettämisseuraamus ei ole rangaistus, vaan turvaamistoimi, mutta tosiasiallisesti se voi toimia rangaistuksen luonteisena seuraamuksena. Menettämisseuraamuksen tarkoitusta pidetään preventiivisenä, jolla pyritään heikentämään rikosentekomahdollisuuksia. Rautio 2006, s. 12.

³⁶ Rikosasiassa menettämisseuraamuksen vireillepano-oikeus seuraa syyteoikeutta eikä tuomioistuin ota asiaa käsiteltäväksi omasta aloitteestaan. Ks. menettämisseuraamuksen vireillepanosta esim. Rautio 2006, s. 54–58.

³⁷ EU:n yleisenä elintarvikelakina voidaan pitää Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EY) N:o 178/2002, joka koskee elintarvikesääntelyn yleisiä periaatteita ja vaatimuksia sekä Euroopan elintarviketurvallisuusviranomaisen perustamista ja elintarvikkeiden turvallisuuteen liittyviä menettelyitä. Asetuksen 5 artiklassa säädetään elintarvikelainsäädännön yleisistä periaatteista seuraavasti: "[e]lntarvikelainsäädännöllä on pyrittävä yhteen tai useampaan ihmisten elämän ja terveyden suojelun korkeaan tasoon, liittyvään yleiseen tavoitteeseen ja kuluttajien etujen suojeluun, mukaan lukien elintarvikekaupan rehelliset menettelytavat, ottaen huomioon tarpeen mukaan eläinten terveyden ja hyvinvoinnin suojelun, kasvien terveyden ja ympäristönsuojelun."

³⁸ Hollo 2008, s. 13. Elintarvikkeella tarkoitetaan yleisen elintarvikeasetuksen (EY) N:o 178/2002 2 artiklan mukaan mitä tahansa ainetta tai tuotetta, joka on tarkoitettu tai jonka voidaan kohtuudella olettaa tulevan ihmisen nautittavaksi, kuten vesi. Elintarvikkeen määritelmään eivät sen sijaan kuulu esimerkiksi rehut, kasvit ennen niiden korjuuta, jäämät ja epäpuhtaudet. Myöskään eläimet eivät kuulu elintarvikkeen määritelmään, paitsi jos ne on tarkoitus saattaa markkinoille ihmisten ravinnoksi. Kansallisen elintarvikelain 5 §:n 1 momentin 1 kohdassa elintarvikkeen määritelmän osalta viitataan yleisen elintarvikeasetuksen edellä kuvattuun määritelmään. Samoin aikaisemmin voimassa olleessa elintarvikelaissa (23/2006) elintarvikkeen määritelmän osalta viitataan yleisen elintarvikeasetuksen 2 artiklaan (6 § 1 kohta).

³⁹ HE 3/2021, s. 3; HE 53/2005, s. 4.

⁴⁰ Suomen elintarvikelainsäädännön kokonaisuudistusta koskeva hallituksen esitys (HE 262/2018 vp) ehdittiin antaa 29.11.2018, mutta esitys raukesi Suomen perustuslain (731/1999) 49 §:n 1 momentin nojalla vaalikauden

- 1) varmistaa elintarvikkeiden ja niiden käsittelyn turvallisuus sekä elintarvikkeiden hyvä terveydellinen ja muu elintarvikemääräysten mukainen laatu;⁴¹
- 2) varmistaa, että elintarvikkeista annettava tieto on totuudenmukaista ja riittävää eikä johda harhaan⁴²;
- 3) suojata kuluttajaa elintarvikemääräysten vastaisten elintarvikkeiden aiheuttamilta terveysvaaroilta ja taloudellisilta tappioilta;
- 4) varmistaa elintarvikkeiden jäljitettävyyden⁴³;
- 5) turvata korkealaatuinen elintarvikevalvonta; ja
- 6) osaltaan parantaa elintarvikealan toimijoiden toimintaedellytyksiä.

Elintarviketta voidaan pitää ihmisravinnoksi sopimattomana silloin, kun se on aistinvaraisesti arvioituna pilaantunutta, likaantunutta tai vieraan hajun taikka maun takia ei vastaa niitä ominaisuuksia, joita elintarvikkeelta voidaan perustellusti odottaa. Lisäksi elintarvikkeiden terveydellisen laadun on oltava hyvä. Tämä ei edellytä, että elintarvikkeesta aiheutuisi varsinaista vaaraa ihmisen terveydelle.⁴⁴ Kielto antaa elintarvikkeista vääriä tai harhaanjohtavia tietoja koskee kuluttajille, toisille elintarvikealan toimijoille tai terveydenhuoltohenkilökunnalle annettavia tietoja.⁴⁵ Nämä tiedot voivat olla esimerkiksi kirjoitettu pakkausmerkintöihin tai ne voivat esiintyä muussa markkinoinnissa. Jäljitettä-

---

päätyessä. Uudistuksen yhtenä tavoitteena oli kansallisen lainsäädännön päivittäminen vastaamaan muuttunutta EU-sääntelyä. Vaikka esitys raukesi, osa tarpeellisista uudistuksista toteutettiin 1.1.2020 voimaan tulleella elintarvikelain muuttamisesta annetulla lailla 1397/2019. Vanhan elintarvikelain korvaava uusi hallituksen esitys HE 3/2021 annettiin 9.4.2021 ja uusi elintarvikelaki tuli voimaan 21.4.2021. Tutkimuksen aineisto on ajalta, jolloin Suomessa oli voimassa tällä hetkellä kumottu elintarvikelaki (23/2006). Tästä syytä kirjoitus perustuu tutkimusaineiston aikaiseen elintarvikelakiin. Mukaan on otettu myös uuden elintarvikelain mukainen sääntely. Jotta näiden osalta ei aiheudu sekaannusta, uusi sääntely on huomioitu alaviitteissä. Uuden elintarvikelain (297/2021) 1 §:n mukaan elintarvikelain tarkoituksena on 1) suojella kuluttajan terveyttä ja taloudellisia etuja varmistamalla elintarvikkeiden ja elintarviketähtäimateriaalien turvallisuus, elintarvikkeiden hyvä terveydellinen ja muu elintarvikesääntösten mukainen laatu ja elintarvikkeista ja elintarviketähtäimateriaaleista annettavien tietojen riittävyys ja oikeellisuus; 2) edistää lain soveltamisalan osalta elintarvikealan ja kontaktimateriaalialan toimijoiden toimintaedellytyksiä. Elintarvikesääntösten velvoitteita toimeenpantaessa ja niiden noudattamista valvottaessa on otettava huomioon elintarvike- ja kontaktimateriaalitoiminnan luonne ja laajuus sekä toimintaan liittyvät muut elintarviketurvallisuuteen ja kuluttajansuojaan vaikuttavat seikat, jollei laissa toisin säädetä.

⁴¹ Elintarvikkeiden turvallisuudesta säädetään elintarvikeasetuksen 14 artiklassa. Sen mukaan markkinoille ei saa saattaa elintarvikkeita, jotka eivät ole turvallisia (1 kohta). Elintarviketta ei pidetä turvallisena, jos se on terveydelle haitallinen tai ihmisravinnoksi soveltumaton (2 kohta). Elintarvikkeen turvallisuutta arvioitaessa on huomioitava sen tavanomaiset käyttöolosuhteet sekä kuluttajalle annetut tiedot. Viimeksi mainittuun sisältyy pakkausmerkinnöissä olevat tiedot ja yleisesti kuluttajan saatavilla olevat tiedot elintarvikkeen tai elintarvikeryhmän aiheuttamien terveyshaittojen välttämiseksi (3 kohta). Arvioitaessa elintarvikkeen soveltuvuutta ihmisravinnoksi aiotussa käyttötarkoituksessa on huomioitava elintarvikkeen mahdollinen saastuminen, pilaantuminen, mätäneminen tai sen laadun heikkeneminen (5 kohta). Ks. myös HE 53/2005 vp, s. 37. Euroopan unioniin tuotavien ja sieltä vietävien elintarvikkeiden turvallisuutta koskevista vaatimuksista säädetään yleisen elintarvikeasetuksen 11 ja 12 artiklassa. Elintarvikkeiden turvallisuutta koskevista yleisistä vaatimuksista säädetään myös yleisen elintarvikehygieniasetuksen (EY) N:o 852/2004 artiklassa 4.

⁴² Myös elintarvikeasetuksen 16 artiklassa kielletään harhaanjohtavien tietojen antaminen esimerkiksi pakkausmerkinnöissä. Elintarviketietojen antamisesta kuluttajille on säädetty melko yksityiskohtaisesti Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) N:o 1169/2011. Esimerkiksi artiklassa 13 (pakollisten tietojen esittäminen) kohdassa 2 säädetään pakkausmerkinnän kirjasinkoosta, jonka tulee olla vähintään 1,2 mm.

⁴³ Elintarvikeasetuksen 17 artiklan 4 kohdan mukaan markkinoille saatetussa tai todennäköisesti markkinoille saatettavissa elintarvikkeissa on oltava riittävät ja asianmukaiset pakkausmerkinnät tai tunnistetiedot. Sääntely liittyy elintarvikkeiden jäljitettävyyteen.

⁴⁴ HE 53/2005 vp, s. 29; HE 3/2021 vp, s. 35.

⁴⁵ Jäljitettävyyden on kirjattu yleisen elintarvikeasetuksen 18 artiklaan, jonka 1 kohdan mukaan kaikissa elintarviketähtäimien vaiheissa tulee huolehtia siitä, että elintarvikkeisiin tai niiden raaka-aineisiin tulevat aineet voidaan jäljittää. Ks. tiedottamisesta ja harhaanjohtamiskiellosta Hollo 2008, s. 70–72.

vyys onkin elintarviketurvallisuuden näkökulmasta tärkeää, koska näin voidaan poistaa määräyksen vastaiset tuotteet markkinoilta, sekä antaa kuluttajille oikeaa ja riittävää tietoa. Jäljitettävyyden on tarpeen myös esimerkiksi luonnonmukaisella tuotantomenetelmällä tuotettuja elintarvikkeita ja niitä koskevia merkintöjä selvitettyä.⁴⁶

Elintarvikkeita koskevista yleisistä vaatimuksista säädetään elintarvikelain 7 §:ssä. Sen mukaan elintarvikkeiden tulee olla kemialliselta, fysikaaliselta ja mikrobiologiselta sekä terveydelliseltä laadultaan, koostumukseltaan ja muilta ominaisuuksiltaan sellaisia, että ne ovat ihmisravinnoksi soveltuvia, eivät aiheuta vaaraa ihmisen terveydelle eivätkä johda kuluttajaa harhaan.⁴⁷ Elintarvikkeen pakkauksessa, esitteessä, mainoksessa tai muulla tavalla markkinoinnin yhteydessä annettavista tiedoista säädetään elintarvikelain 9 §:ssä.⁴⁸ Lainkohdassa veloitetaan muun muassa antamaan elintarvikkeiden jäljitettävyydestä totuudenmukaisia tietoja.⁴⁹ Lisäksi lainkohdassa kielletään eksplisiittisesti antamasta elintarvikkeista harhaanjohtavia tietoja tai tietoja, joiden mukaan kyseisellä elintarvikkeella olisi sairauksien ehkäisemiseen tai parantamiseen liittyviä ominaisuuksia. Tämä koskee myös tilannetta, jossa annettava tieto on sinällään totuudenmukainen, mutta siitä jätetään tuomatta jokin olennainen seikka esiin, jolloin kuluttaja saa tuotteesta virheellisen käsityksen.⁵⁰

Elintarvikelain 10 §:n mukaan elintarvikehuoneistojen ja alkutuotantopaikkojen tulee olla sellaisia, ettei niissä tuotettavien, valmistettavien, säilytettävien tai käsiteltävien elintarvikkeiden turvallisuus vaarannu. Elintarviketoimijalta edellytettävästä kirjallisesta ilmoituksesta ja velvollisuudesta hankkia hyväksyntä elintarvikehuoneistolle⁵¹ säädetään puolestaan elintarvikelain 13 §:ssä. Elintarvikehuoneisto, jossa käsitellään eläimistä saatavia elintarvikkeita, tulee hyväksyttävä valvontaviranomaisella ennen toiminnan aloittamista ja huoneiston tulee täyttää edellä todetut turvallisuutta koskevat elintarvikelain 10 §:ssä säädetyt vaatimukset. Muiden elintarvikehuoneistojen osalta tehdään ilmoitus, jonka perusteella viranomainen tekee päätöksen. Sääntely perustuu siihen, että valvontaviranomaisen saadessa tiedon elintarvikehuoneistoista ennen niissä aloitettavaa toimintaa, pystytään varmistamaan, että ilmoitusmenettelyn piiriin kuuluvat huoneistot, kuten elintarvikemyymälät ja ravintolat, täyttävät elintarvikemääräyksissä asetetut vaatimukset ja täten varmistamaan elintarvikkeiden turvallisuus.⁵² Jos kyseessä on liikkuva huoneisto⁵³, jossa harjoitetaan elintarvikkeiden myyntiä tai muu-

⁴⁶ HE 53/2005 vp, s. 29.

⁴⁷ Toimintaa koskevista vaatimuksista säädetään voimassa olevassa elintarvikelain 6 §:ssä. Siinä yleisistä vaatimuksista säädetään aikaisempaa laajemmin.

⁴⁸ Elintarvikkeista annettavilla tiedoilla tarkoitetaan tietoja, joita elintarvikealan toimija antaa kuluttajalle tai toiselle elintarvikealan toimijalle tai muulle taholle, joka antaa elintarvikkeesta tietoja kuluttajille. HE 53/2005 vp, s. 39.

⁴⁹ Elintarvikkeiden jäljitettävyydestä säädetään erikseen vielä 17 §:ssä. Uudessa elintarvikelaissa elintarvikkeiden, elintarviketuotantoon käytettävien eläinten ja elintarvikekontaktimateriaalien jäljitettävyydestä säädetään 14.1 §:ssä.

⁵⁰ Ks. pakkausmerkinnöistä Hollo 2008, s. 267–273.

⁵¹ Elintarvikehuoneisto on määritelty elintarvikelain 6 §:n 18 kohdassa. Sen mukaan elintarvikehuoneistolla tarkoitetaan mitä tahansa rakennusta tai huoneistoa tai niiden osaa taikka muuta ulko- tai sisätilaa, jossa myytäväksi tai muuten luovutettavaksi tarkoitettuja elintarvikkeita valmistetaan, säilytetään, kuljetetaan, pidetään kaupan, tarjoillaan tai muutoin käsitellään. Sen sijaan alkutuotantopaikka on jätetty elintarvikehuoneiston määritelmän ulkopuolelle. Uudessa elintarvikelaissa elintarvikehuoneistosta on vastaavan sisältöinen määritelmä 5 §:n 2 momentin 11 kohdassa. Säännöksessä viitataan yleisen elintarvikehygieniasetuksen (EY) N:o 852/2004 2 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitettuun määritelmään.

⁵² HE 53/2005 vp, s. 41–42. Uudessa elintarvikelaissa ilmoitusvelvollisuudesta säädetään 10 §:ssä ja elintarvikehuoneiston hyväksymisestä 11 §:ssä. Ilmoitusta ei tarvitse tehdä, jos toiminta ja siihen liittyvät riskit ovat vähäisiä ja elintarviketoiminta tapahtuu samassa huoneistossa kuin toimijan muu toiminta tai kyseessä on yksityinen henkilö taikka kyse ei ole elinkeinotoiminnasta. Ilmoitusvelvollisuudesta säädetään myös Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 852/2004 artiklassa 6 ja asetuksen (EY) N:o 853/2004 artiklassa 4.

⁵³ Liikkuva elintarvikehuoneisto on määritelty elintarvikelain 6 §:n 18a kohdassa. Sen osalta viitataan yleisen elintarvikehygieniasetuksen (EY) N:o 852/2004 liitteen II luvussa III tarkoitettuun siirrettävään tai väliaikaiseen tilaan. Esimerkkinä tällaisesta mainitaan liikkuva kioski, myyntiauto, telttakatoks, koju tai muu liikkuva laite. Uudessa elintarvikelaissa liikkuva elintarvikehuoneisto on määritelty elintarvikehuoneistoksi, joka voidaan siirtää paikasta toiseen (5 §:n 2 momentti 14 kohta).

ta käsittelyä, siitä on ilmoituksen tai hyväksymisen lisäksi tiedotettava viranomaisia 15a §:ssä yksilöidyllä tavalla.⁵⁴ Elintarvikealan toimijaa koskevat vaatimukset ovat 16–28a §:ssä. Yleisenä vaatimuksena elintarvikealan toimijalle on säädetty 16 §:ssä huolellisuusvelvoite.⁵⁵ Velvoite koskee laajalaisesti varsinaisia elintarvikkeita, elintarvikehuoneistoa, alkutuotantopaikkaa sekä elintarvikkeiden säilytys-, kuljetus- ja käsittelyolosuhteita.

Elintarviketoimijoilla on velvollisuus suorittaa omavalvontaa.⁵⁶ Omavalvonnalla tarkoitetaan tässä kontekstissa elintarvikealan toimijan omaa järjestelmää, jolla toimija pyrkii varmistamaan, että elintarvike, alkutuotantopaikka ja elintarvikehuoneisto täyttää niille elintarvikkeita koskevassa sääntelyssä asetetut vaatimukset. Sama koskee harjoitettavaa toimintaa (elintarvikelaki 6.1,15 §).⁵⁷ Omavalvonta edellyttää toimijalta järjestelmää, jonka avulla tämä voi tunnistaa ja hallita toimintaansa liittyviä vaaroja sekä varmistaa, että elintarvike ja sen käsittely täyttävät elintarvikkeita koskevan sääntelyn vaatimukset.⁵⁸

Seuraavaksi tarkastellaan tapauksia, joissa elintarvikepetos ei ole edennyt rikosprosessissa, vaan se on lopetettu esitutkinnassa joko poliisin toimesta tai syyttäjän tekemän esitutinnan rajoittamispäätöksen johdosta sekä tapauksia, joissa syyttäjä on tehnyt syyttämättäjättämispäätöksen.

3 TOIMENPITEISTÄ LUOPUMINEN

3.1 ESITUTKINNAN TOIMITTAMATTA JÄTTÄMINEN

Esitutkintalain (805/2011, ETL) 3:3:n mukaan esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muuten on syytä epäillä, että rikos on tehty. Jos esitutkinnan aikana selviää, ettei rikosta ole tehty taikka asiassa ei voida nostaa ketään vastaan syytettä tai esittää muuta rikokseen perustuvaa julkisoikeudellista vaatimusta, esitutkinta päätetään ETL 10:2.2:n nojalla. Esitutkinta saadaan jättää toimittamatta tai jo aloitettu esitutkinta lopettaa sellaisen rikoksen johdosta, josta ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoo, ja jota on kokonaisuutena arvostellen pidettävä ilmeisen vähäisenä, jos asianomistajalla ei ole asiassa vaatimuksia (ETL 3:9.1).⁵⁹ Poliisimies voi antaa ETL 10:3:n perusteella suullisen tai kirjallisen huomautuksen rikoksesta epäillylle, silloin kun esitutkinta lopetetaan ETL 3:9:ssä säädettyllä vähäisyysperusteella.⁶⁰

Osassa tutkimusaineiston tapauksista esitutkinta päätettiin sillä perusteella, ettei teosta saatu näyttöä⁶¹ tai epäilty ei tehnyt elintarvikelain 13 §:n mukaista ilmoitusta ja omavalvontasuunnitelmaa,

⁵⁴ Myynnistä ja muusta käsittelystä on tiedotettava niiden kuntien viranomaisia, joiden toimialueella toimintaa harjoitetaan. Teurastuksesta ja elintarvikkeiden käsittelystä liikkuvassa teurastamossa ja riistan käsittelylaitoksessa tulee tiedottaa Ruokavirastoa. Jos on kyse poroteurastamosta, siitä on tiedotettava aluehallintovirastoa. Sääntely uudessa elintarvikelaissa on samansisältöinen (12 §).

⁵⁵ Elintarvikealan toimijoiden vastuusta säädetään yleisen elintarvikeasetuksen (EY) N:o 178/2002 17 ja 19 artiklassa. 19 artiklan 3 kohta velvoittaa elintarvikealan toimijan ilmoittamaan toimivaltaisille viranomaisille välittömästi, jos toimijalla on syytä epäillä, että sen markkinoille saattama elintarvike voi olla ihmisten terveydelle vahingollinen.

⁵⁶ Elintarvikelain 19.1 §:n mukaan elintarvikealan toimijalla tulee olla riittävät ja oikeat tiedot tuottamastaan, jalostamastaan tai jakelemastaan elintarvikkeesta. Elintarviketuotannon lähtökohtana on perustuslain (731/1999) 18 §:ssä turvattu oikeus elinkeinon harjoittamiseen. Tämä ilmeni alkujaan elinkeinonharjoittajien itsesääntelynä, joka kuitenkin osoittautui valvonnan kannalta riittämättömäksi. Hollo 2008, s. 16.

⁵⁷ Uudessa elintarvikelaissa omavalvonnan (15 §) osalta viitataan asetuksiin (EY) N:o 178/2002, (EY) N:o 852/2004 ja (EY) N:o 2023/2006 (5.2,28 §).

⁵⁸ Vastaavan sisältöinen omavalvontavelvollisuus on säädetty uuden elintarvikelain 15 §:ssä.

⁵⁹ Ks. esitutkinnan toimittamisvelvollisuudesta Fredman ym. 2020, s. 279–281; Jokela 2018, s. 178–180.

⁶⁰ ETL 10:3:n mukaan myös syyttäjällä on sama oikeus silloin, kun hän toimii tapauksessa tutkinnanjohtajana.

⁶¹ Tutkimusaineistossa oli seuraavanlaisia tapauksia: 1) marjoja ja vihanneksia myytiin kotimaisina, mutta niiden alkuperää epäiltiin ulkolaiseksi, 2) henkilön epäiltiin myyneen myymälässään vanhentuneita elintarvikkeita ja 3) henkilön epäiltiin myyneen koivusokerina muuta sokeria.

mutta epäilty oli myöhemmin hoitanut veloitteensa kuntoon taikka henkilö oli kuollut. Kaksi epäiltyä tekoa ehti vanhentua ennen kuin esitutkinta saatiin valmiiksi.⁶² Yhdessä tapauksessa yrityksen tiloissa tehdyssä tarkastuksessa havaittiin erässä tuotteita pakkauspäivämäärä, joka oli kaksi päivää tarkastuspäivän jälkeen. Tuote-erä asetettiin myyntikieltoon ja yrittäjälle annettiin korjausmääräys. Yrittäjän korjattua pakkauspäivämäärät oikeiksi, tuotteet vapautettiin myyntiin. Tapauksessa esitutkinta jätettiin suorittamatta sillä perusteella, että yrittäjään jo kohdistettiin hallinnollisia pakkokeinoja. Siksi katsottiin, ettei syytä epäillä -kynnys ylittynyt. Yhdessä tapauksessa esitutkinta keskeytettiin tois-
taiseksi.⁶³

Neljässä tapauksessa esitutkinta lopetettiin vähäisyysperusteella (ETL 3:9.1). Kaikissa teoissa rikosnimikkeenä oli elintarvikerikkomus. Yhdessä tapauksessa ulkomaisia mansikoita myytiin kotimaisina epäillyn lukuun. Epäilty kiisti rikkoneensa sääntelyä tietoisesti ja vetosi toimineensa alalla pitkään ilman minkäänlaisia rikkeitä. Kolmessa muussa tapauksessa teko liittyi lihaan tai lihajalosteisiin. Näistä ensimmäisessä tapauksessa yrittäjän epäiltiin ostaneen suojaamattomana pahvin päällä ollutta lihaa ulkomaalaisesta pakettiautosta. Epäilty myönsi teon ja lupasi jatkossa toimia elintarviketarkastajalta saamiensa ohjeiden mukaan. Toisessa tapauksessa epäilty myi lihajalosteita, joissa oli toisen elinkeinonharjoittajan tunnusnumerointi. Kolmannessa tapauksessa epäilty kuljetti herkästi pilaantuvia elintarvikkeita ilman kylmälaitteita Tukholmasta Helsinkiin. Kuormatilassa oli muun muassa suuri määrä juustoja liian lämpimässä. Tarkastuksessa havaittiin myös, että kuorma-auton kuormatilan pinnat olivat rikkiäiset ja likaiset eikä kuljetusauto muutoinkaan täyttänyt elintarvikkeiden kuljetusta koskevia vaatimuksia. Kaikissa lihaa ja lihatuotteita koskeneissa tapauksissa epäillyille annettiin teon johdosta huomautus ETL 10:3:n perusteella.

Yhdessä tapauksessa esitutkinta lopetettiin tosiasiallisesti konkurrenssi-perusteella, vaikka päätökseen oli perusteeksi kirjoitettu vähäisyysperuste. Syyttäjä voi konkurrenssi-perusteella tutkinnanjohtajan esityksestä päättää, ettei esitutkintaa toimiteta tai se lopetetaan (ETL 3:10.1). Toimivalta on näin ollen syyttäjällä eikä poliisi voi omalla päätöksellään päättää esitutkintaa kyseisellä perusteella. Konkurrenssi-perustetta käsitellään tarkemmin luvussa 3.3. Tapauksessa yrittäjää epäiltiin elintarvikerikkomuksesta. Epäilty toi maahan siipikarjanlihaa ilman salmonellatakuuseen liittyviä asiakirjoja ja liha-erä oli hävitetty viranomaisen läsnä ollessa. Yrittäjää epäiltiin käsillä olevan teon lisäksi muun muassa törkeästä veropetoksesta ja törkeästä kirjanpitorikoksesta, joten esitutkinta lopetettiin, koska teosta mahdollisesti tuomittava sakkorangaistus ei vaikuttaisi yhteisen rangaistuksen määrään. Alla olevaan taulukkoon 1 on koottu tapaukset, joissa esitutkinta epäillyissä elintarvikkeisiin kohdistuneissa rikoksissa oli lopetettu poliisissa tehdyllä päätöksellä.

Taulukko 1. Tapaukset, joissa esitetutkinta oli päätetty poliisissa tehdyllä päätöksellä.

Poliisissa tehty päätös	Teon kuvaus
Esitutkinta lopetettiin vähäisyysperusteella (ETL 3:9.1)	<ul style="list-style-type: none"> • Myytiin ulkomaisia mansikoita kotimaisina. Epäilty kiisti ja vetosi toimineensa pitkään rikkeettä. • Ostettiin ulkomaista lihaa epähygieenisistä olosuhteista. Epäilty myönsi teon ja lupasi jatkossa toimia säännösten mukaisesti. Epäillylle annettiin huomautus. • Myytiin lihajalosteita, joissa oli toisen elinkeinonharjoittajan tunnusnumerointi. Epäillylle annettiin hu-

⁶² Ensimmäisessä tapauksessa epäilty myi elintarvikkeita torilla ilman viranomaisille tehtävää ilmoitusta ja toisessa tapauksessa valvontaviranomaiset olivat havainneet toimijan pakkasvarastossa elintarvikkeita ilman asianmukaisia pakkausmerkintöjä.

⁶³ Tapauksessa ympäristökeskuksen tarkastaja oli löytänyt toimijan kylmävarastosta lavan homeisia mansikoita. Lavan ympärille oli laitettu teipit ja tuotteet oli asetettu väliaikaiseen myyntikieltoon selvityksen ajaksi. Myöhemmin havaittiin, että teipit oli poistettu ja seitsemän kappaletta neljän kilon painoisia laatikoita oli hävinnyt.

	<p>mautus.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kuljetettiin herkästi pilaantuvia elintarvikkeita ilman kylmälaitteita Tukholmasta Helsinkiin. Kuormatilassa oli muun muassa suuri määrä juustoja liian lämpimässä. Kuljetusauto ei täyttänyt vaatimuksia. Epäilylle annettiin huomautus. • Tuotiin maahan raakaa siipikarjanlihaa ilman salmonelatakuuta ja tuontiin tarvittavia asiakirjoja. Henkilöä epäiltiin elintarvikerikkomuksen lisäksi törkeästä veropetoksesta ja törkeästä kirjanpitorikoksesta, joten esitutkinta lopetettiin, koska teosta mahdollisesti tuomittava sakkorangaistus ei vaikuttaisi yhteisen rangaistuksen lopputulokseen.
--	---

3.2 ESITUTKINNAN RAJOITTAMINEN TAI LOPETTAMINEN SYYTTÄJÄN PÄÄTÖKSELLÄ

Syyttäjä voi ETL 3:10:n nojalla tutkinnanjohtajan esityksestä päättää, ettei esitutkintaa toimiteta tai se lopetetaan, jos syyttäjä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997, ROL) 1 luvun 7 tai 8 §:n taikka muun vastaavan lainkohdan nojalla tulisi jättämään syytteen nostamatta. Lisäksi edellytetään, ettei tärkeä yleinen tai yksityinen etu vaadi syytteen nostamista. Syyttäjä voi tutkinnanjohtajan esityksestä myös päättää, että esitutkinta lopetetaan, jos tutkinnan jatkamisesta aiheutuvat kustannukset olisivat selvässä epäsuhteessa tutkittavana olevan asian laatuun ja siitä mahdollisesti odotettavaan seuraamukseen tai jos jo suoritettujen esitutkintatoimenpiteiden perusteella on varsin todennäköistä, että syyttäjä tulisi jättämään syytteen nostamatta. Esitutkinnan lopettaminen edellyttää lisäksi, ettei tärkeä yleinen tai yksityinen etu vaadi esitutkinnan jatkamista.⁶⁴

Tutkimusaineistossa oli seitsemän tapausta, joissa syyttäjä päätti lopettaa tai rajoittaa esitutkintaa tutkinnanjohtajan esityksestä. Neljässä tapauksessa syynä oli vähäisyysperuste ja kolmessa kustannusperuste (perusteita käsitellään tarkemmin syyttämättäjättämispäätösten yhteydessä seuraavassa luvussa 3.3). Vähäisyysperusteella tehdyistä päätöksistä kaksi koski elintarvikerikkomuksia, yhtä tekoa tutkittiin terveysrikoksena ja yhtä lievänä petoksena. Elintarvikerikkomuksesta oli kyse tapauksessa, jossa tarkastuksessa havaittiin 700 kilogrammaa lämmennyttä lihaa, joka oli määrätty hävitettäväksi. Viranomaisille toimitetun kuitin mukaan hävitetty lihaerä ei täysin vastannut hävitettäväksi määrättyä erää. Tekoa pidettiin vähäisenä ja näytön kannalta ongelmallisena. Näytön ongelmallisuutta ei tarkemmin perusteltu eikä sitä, mistä syystä hävitetystä lihamäärästä esitetty kuitti ei ollut riittävä näyttö siitä, että osa pilaantuneesta lihasta oli saattanut päätyä ihmisten tai eläinten ruoaksi. Toisen elintarvikerikkomusta koskevan teon esitutkinnan päättämistä koskevasta ratkaisusta ei käy ilmi, minkälaisesta teosta epäilyssä rikoksessa on ollut kyse.

Vähäisenä terveysrikoksena epäiltiin myös tapausta, jossa eläinsuojelutarkastuksessa kävi ilmi, että epäiltyjen omistamalla maatilalla oli teurastettu viisi tai kuusi nautaa ja eläinten ruhot oli myyty ilman eläinlääkäriin tarkastusta tilan ulkopuolelle. Elintarvikkeita koskeva sääntely kieltää tarkastamattoman

⁶⁴ Yleinen etu on tulkinnanvarainen käsite. Se edellyttää, että rikoksenteijät saatetaan vastuuseen teoistaan, mutta kuitenkin kuormittamatta järjestelmää pienillä rikkeillä. HE 79/1989 vp, s. 8. Yleistä etua arvioitaessa tulee ottaa huomioon rikoksen vakavuus, rikoksenteijän vaarallisuus, vaatimus ihmisten yhdenvertaisesta kohtelusta ja luottamuksen säilyminen rikosoikeusjärjestelmää kohtaan. Tärkeä yleinen etu vaatii syytteen nostamista, jos syyttämättäjättäminen olisi rikoksen vakavuuden vuoksi ristiriidassa yleisen oikeustajunnan vaatimusten kanssa. HE 79/1989 vp, s. 16. Tärkeä yksityinen etu liittyy asianomistajan oikeuteen saada korvausta kärsimästään vahingosta. Arviointiin vaikuttaa vahingon suuruus, osapuolten taloudelliset olosuhteet ja asianomistajan mahdollisuudet saada vahinkonsa korvatuksi. Jokela 2018, s. 283–284. Ks. yleisestä ja yksityisestä edusta syyttämättäjättämisen perusteissa Jääskeläinen 1997, s. 261–269. Ks. myös Lappi-Seppälä 2000, s. 292–293.

lihan myynnin ja luovuttamisen oman kotitalouden ulkopuolelle. Myöskään teurastus muuhun kuin omaan käyttöön ei ole sallittua. Lievänä petoksena epäiltiin tapausta, jossa toimijan epäiltiin antaneen vääriä tietoja edelleen myymästään mansikkaerästä. Valvonnassa selvisi, että mansikkalaatikoissa ei ollut elintarvikelainsäädännön mukaisia tietoja marjojen pakkaajasta eikä viljelijästä. Mansikan myyjäyrittäjä kertoi myyneensä mansikat toimijalle, mutta kuitti oli kirjoitettu myöhemmin, koska myyjällä ei ollut myyntihetkellä ollut kuittivihko mukana. Myöhemmin kirjoitettuun kuittiin oli erehdyksessä kirjoitettu virheellinen merkintä myydystä lajikkeesta. Lisäksi päätöksessä todettiin, että "[m]ikäli asiassa katsottaisiin täyttyvän lievän petoksen tunnusmerkistön, on sitä kokonaisuutena arvioiden pidettävä vähäisenä".

Kustannusperusteella tehdyt esitutkinnan rajoittamis- ja lopettamispäätökset koskivat kahdessa tapauksessa markkinointirikosta ja yhdessä terveysrikosta. Markkinointirikoksesta oli kyse seuraavissa tapauksissa: 1) rikoksenteijä ilmoitti nettisivuillaan harhaanjohtavasti tunnettujen suomalaisten yritysten olevan yhtiönsä osakkaita ja 2) rikoksenteijä myi ulkomaisia marjoja kotimaisina. Jälkimmäisessä tapauksessa tekijää epäiltiin myös törkeästä veropetoksesta, jolloin marjojen myymisestä mahdollisesti tuomittavalla rangaistuksella ei olisi ollut merkitystä kokonaisrangaistuksen määrässä. Näin ollen esitutkinta päätettiin perusteluista poiketen konkurrenssiperusteella eikä kustannusperusteella. Terveysrikoksesta oli kyse tapauksessa, jossa tekijän asunnosta myytiin ulkomailta maahan tuotua raakaa sianlihaa ja muita lihatuotteita. Asuntoon tehdyssä tarkastuksessa pakastimesta löytyi yhteensä noin 65 kilogrammaa lihatuotteita. Tuotteet eivät olleet vähittäismyyntipakkauksissa ja osa kääreistä oli rikkiäisiä. Ne olivat vanhentuneen näköisiä ja niistä lähti paha hajua. Epäilty kertoi ostaneensa lihat ulkomailta omaan käyttöönsä ja kiisti myyneensä niitä eteenpäin. Epäilty kertoi myös, ettei hän ollut tietoinen sianlihan tuontiin liittyvistä määräyksistä ja rajoituksista. Lihat otettiin viranomaisen haltuun hävittämistä varten. Taulukkoon 2 on koottu tapaukset, joissa esitutkinta oli päätetty syyttäjän päätöksellä.

Taulukko 2. Tapaukset, joissa esitutkinta oli päätetty syyttäjän päätöksellä.

Syyttäjän päätös	Teon kuvaus
Esitutkinta päätettiin vähäisyysperusteella (ETL 3:10.1)	<ul style="list-style-type: none"> 700 kilogrammaa lämmennyttä lihaa määrättiin hävitettäväksi. Viranomaisille toimitetun kuitin mukaan hävitetty lihaerä ei täysin vastannut hävitettäväksi määrättyä erää. Tekoa pidettiin vähäisenä ja näytön kannalta ongelmallisena. Maatilalla teurastettiin viisi tai kuusi nautaa ja myytiin ruhot ilman eläinlääkärin tarkastusta tilan ulkopuolelle. Epäiltiin, että myydystä mansikkaerästä olisi annettu vääriä tietoja.
Esitutkinta päätettiin kustannusperusteella (ETL 3:10.2)	<ul style="list-style-type: none"> Internetissä ilmoitettiin harhaanjohtavasti tunnettujen suomalaisten yritysten olevan yhtiön osakkaita. Ulkomaisia marjoja myytiin kotimaisina. Henkilöä epäiltiin myös törkeästä veropetoksesta. Myytiin ulkomailta maahan tuotua raakaa sianlihaa ja muita lihatuotteita, jotka todettiin elintarvikkeeksi kelpaamattomiksi. Tekijä kiisti myyvänsä lihoja. Lihat otettiin viranomaisen haltuun hävittämistä varten.

3.3 SYYTTÄMÄTTÄJÄTTÄMINEN

Syyttäjän tehtävänä on syyttäjälaitoksesta annetun lain (32/2019) 9 §:n mukaan huolehtia rikosoikeudellisen vastuun toteuttamisesta hänen käsiteltävänänsä olevassa asiassa tasapuolisesti, joutuisasti ja taloudellisesti asianosaisen oikeusturvan ja yleisen edun edellyttämällä tavalla.⁶⁵ Syyttäjän on nostettava syyte epäilystä rikoksesta, jos 1) teko on säädetty laissa rangaistavaksi, 2) rikoksen syyteoikeus ei ole vanhentunut; ja 3) on olemassa todennäköisiä syitä rikoksesta epäillyn syyllisyyden tueksi (ROL 1:6). Syyttäjän on syyteharkinnassaan arvioitava, täyttääkö teko jonkin rikoksen tunnusmerkistön ja onko epäillyn syyllisyydestä riittävä näyttö.⁶⁶

Syyttäjällä on lähtökohtaisesti syytepakko⁶⁷, mutta se ei ole absoluuttinen: syyte voidaan jättää nostamatta joko ROL 1:6a:ssä säädetyillä prosessuaalisilla⁶⁸ perusteilla taikka ROL 1:7–8:ssä säädetyillä harkinnanvaraisilla perusteilla, jolloin syyttäjä ei ota kantaa epäillyn syyllisyyteen.⁶⁹ Syyttäjä päätyi viidessä tapauksessa siihen, että tapauksissa ei saatu näyttöä rikoksesta. Näistä kahta tekoa epäiltiin terveysrikoksena ja kolmea elintarvikerikkomuksena. Toisessa terveysrikoksena epäilystä teoista epäilty toi maahan viininlehtikääryleitä, joissa todettiin tullilaboratorion mittausten mukaan liian suuria torjunta-ainejäämiä. Tuotteet määrättiin tullin päätöksellä myyntikieltoon ja ne hävitettiin. Syyttämättä jättämistä perusteltiin sillä, ettei epäillyn ollut näytetty teollaan aiheuttaneen yleistä hengen tai terveyden vaaraa. Muissa epäilyissä rikoksissa ei ollut saatu näyttöä siitä, että epäillyt olisivat syyllistyneet rikoksiin. Yhdessä tapauksessa syyttäjä katsoi, ettei hänellä ollut syyteoikeutta. Syyttäjä perusteli ratkaisua seuraavasti: ”kun [epäillyn nimi] on jo saman asian käsittelyssä annettu hallinto-oikeusmenettelyssä uhkasakko ja rikosoikeudellisesti rangaistus ei syyttäjällä ole oikeutta vaatia enää rangaistusta”. Tarkemmin tapauksessa ei käynyt ilmi mihin rangaistukseen syyttäjä viittasi.⁷⁰

Syyttäjä voi ROL 1:7:ssä säädetyin tavoin jättää syytteen nostamatta vähäisyysperusteella tai nuoruusperusteella. Vähäisyysperuste tulee kyseeseen, jos epäilystä rikoksesta ei olisi odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakko ja sitä on sen haitallisuus tai siitä ilmenevä rikoksesta epäillyn syyllisyys huomioon ottaen pidettävä vähäisenä (ROL 1:7.1,1). Syyte voidaan jättää nuoruusperusteella nostamatta epäilystä rikoksesta, jos epäilty ei rikoksen tekohetkellä ole täyttänyt 18 vuotta ja josta ei olisi odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta (ROL 1:7.1,2). Lisäksi edellytetään, että teko on johtunut pikemminkin ymmärtämättömyydestä tai harkitsemattomuudesta kuin piittaamattomuudesta lain kieltoja ja käskyjä kohtaan.

Vähäisyyden perusteella syyte jätettiin nostamatta seuraavissa tapauksissa elintarvikerikkomuksena epäilyissä teoissa: 1) tuotteissa oli puutteelliset tai harhaanjohtavat pakkausmerkinnät; 2) epäillyt olivat huolimattomuuttaan luovuttaneet vähittäismyyntiin elintarvikkeita, jotka eivät täyttäneet elintarvikemääräyksiä; 3) toimitiloista puuttui hyvälaatuinen juokseva vesi ja 4) käyttökieltoon asetettuja

⁶⁵ Syyteharkintaa pidetään syyttäjän tärkeimpänä tehtävänä. Vuorenmaa 2003, s. 1001; Virolainen – Pölönen 2004, s. 32–34; Vuorenmaa 2007, s. 220. Ks. syyttäjän asemasta ja tehtävästä myös esim. Jokela 2018, s. 64–67. Syyttäjälle on myös ROL 1:2.1:ssä asetettu kaksi päätehtävää: nostaa rikoksesta syyte ja ajaa sitä. Syyttäjällä on normien säätämässä rajoissa laaja harkintavalta päättäessään syyttää tai olla syyttämättä. Virolainen – Pölönen 2004, s. 50.

⁶⁶ HE 17/2018 vp, s. 25. Syyttäjän tehtäviin kuuluu myös muita rikosoikeudellisen vastuun toteuttamiseen liittyviä velvollisuuksia, mutta niitä ei käsitellä tässä yhteydessä, koska ne eivät ole relevantteja tässä kontekstissa.

⁶⁷ Jonkka 1991, s. 194; Virolainen – Pölönen 2004, s. 60; Jokela 2018, s. 259.

⁶⁸ Prosessuaalisilla perusteilla tarkoitetaan seuraavia tilanteita: 1) kyseessä ei ole rikos, 2) syyttäjällä ei ole syyteoikeutta tai se on vanhentunut taikka 3) tapauksessa ei ole todennäköisiä syitä epäillä rikosta.

⁶⁹ Ks. tarkemmin Jokela 2018, s. 275–286. Ks. toimenpiteistä luopumisesta kattavasti Lahti 1974.

⁷⁰ Elintarvikelain 79.5 §:n mukaan se, joka rikkoo elintarvikelain nojalla määrättyä ja uhkasakolla tehostettua kieltoa tai velvoitetta, voidaan jättää tuomitsematta rangaistukseen samasta teosta. Sääntely ei kuitenkaan velvoita syyttäjää jättämään syyttämättä, vaikka epäillylle olisi jo samassa asiassa määrätty hallinnollisessa menettelyssä uhkasakko. On myös huomioitava, että hallintomenettelyssä annettava uhkasakko ei ole rikosoikeudellinen seuraamus. Sen sijaan syyttäjällä on tällaisessa tilanteessa mahdollisuus tehdä syyttämättä jättämispäätös ROL 1:8.1:ssä säädetyllä kohtuuttomuusperusteella, jos hän pitää uhkasakkoa ja mahdollista rangaistusta liiallisena sanktiokumulatiiona.

tuotteita päästettiin myyntiin. Kohtaan 1 kuului kaksi tapausta: ensimmäisessä tapauksessa epäilty myi marjoja puutteellisin pakkausmerkinnöin ja toisessa epäilty antoi harhaanjohtavia tietoja elintarvikkeen pakkauksessa: hän käytti yrityksensä lihasäilykkeissä entistä laitostunnustaan. Yritys oli muuttunut liha-alan laitoksesta myymäläksi, joten sillä ei ollut enää oikeutta käyttää valmistamiensa tuotteiden pakkausmerkinnöissä entistä laitostunnustaan. Kohtaan 2 kuului tapaus, jossa epäillyt (kaksi henkilöä) olivat huolimattomuudestaan luovuttaneet vähittäismyyntiin ananassäilykkeitä, jotka sisälsivät liikaa kadmiumia. Tullilaboratorio asetti elintarvikkeet myynti- ja luovutuskieltoon. Epäiltyjen huolimattomuuden vuoksi erä tuotteita oli kuitenkin päässyt levitykseen. Syyttäjä katsoi teosta seuranneen taloudellisen hyödyn olleen vähäinen ja jätti siksi hyödyn menettämiskaavan ajamatta. Kolmannen kohdan tapauksessa epäilty piti kahvilaa, josta puuttui hyvälaatuinen juokseva vesi. Neljännessä kohdassa oli kyse tapauksesta, jossa epäilty siirretti vastoin kaupungineläinlääkäriin asettamaa käyttökieltoa 800 kilogrammaa pakastettua leipäjuustoa toisen yrittäjän tiloihin, jossa tuote-erä asetettiin uuteen käyttökieltoon. Tutkimusaineistossa ei ollut ainuttakaan tapausta, jossa syyttämättäjättäminen olisi tehty nuoruusperusteella.

Syyttäjä voi jättää syyttämättä myös ROL 1:8:ssä säädetyillä kohtuuttomuusperusteella, kilpailusiperusteella, kustannusperusteella tai teon tunnustamisen perusteella. Kohtuuttomuusperuste tulee kyseeseen silloin, kun oikeudenkäyntiä ja rangaistusta olisi pidettävä kohtuuttomina tai tarkoituksettomina ottaen huomioon rikoksesta epäillyn ja asianomistajan välillä saavutettu sovinto tai muu epäillyn toiminta tekonsa vaikutusten estämiseksi tai poistamiseksi, hänen henkilökohtaiset olonsa, teosta hänelle aiheutuvat muut seuraukset, sosiaali- ja terveydenhuollon toimet tai muut seikat (ROL 1:8.1,1).⁷¹ Tutkimusaineistossa kohtuuttomuusperustetta oli käytetty yhdessä tapauksessa syyttämättäjättämisen perusteena. Kyseisessä tapauksessa epäillyn toimintaan oli kohdistettu tarkastuksia kymmenen vuoden ajan. Tarkastuksissa oli havaittu kalan käsittelyssä, kuljetuksessa ja myynnissä epäkohtia muun muassa hygienian ja lämpötilojen osalta. Koska epäilty oli ilmoittanut lopettavansa 20 vuotta harjoittamansa kala-alan yritystoiminnan, syyttäjä piti oikeudenkäyntiä ja rangaistusta tarkoituksettomana. Päätöksestä ei käynyt ilmi, että epäilty olisi tosiasiallisesti lopettanut yritystoimintansa.

Syyttämättäjättämisellä kilpailusiperusteella tarkoitetaan tilannetta, jossa epäilty rikos ei yhteisen rangaistuksen määräämistä tai aikaisemmin tuomitun rangaistuksen huomioon ottamista koskevien säännösten johdosta olennaisesti vaikuttaisi kokonaisrangaistuksen määrään (ROL 1:8.1,2). Tätä perustetta oli käytetty yhdessä syyttämättäjättämispäätöksessä. Tapaus koski lypsytalaa, josta löytyi ulkomaisia lääkkeitä, joilla ei ollut myyntilupaa Suomessa. Maatalousyrittäjän oli epäilty käyttäneen lääkkeitä eläinten lääkitsemiseen noudattamatta lääkkeiden valmistajien määräämiä varoajoja. Tapauksessa oli jäänyt epäselväksi mistä kyseiset lääkkeet olivat tulleet ja kuka ne oli tuonut. Syyttäjä piti lisätutkiminnan suorittamista tältä osin tarkoituksettomana. Lisäksi epäiltyä kohtaan oli jo nostettu syyte eläinsuojelurikoksesta, josta hänelle vaadittiin vankeusrangaistusta. Siten syyteharkinnassa ollut uusi teko ei olisi vaikuttanut yhteisen rangaistuksen määrään.

Kustannusperuste voi olla syyttämättä jättämisen perusteena silloin, kun asian käsittelyn jatkamisesta aiheutuvat kustannukset olisivat selvässä epäsuhteessa asian laatuun ja siitä mahdollisesti odotettavissa olevaan seuraamukseen (ROL 1:8.1,3). Lisäksi yhden tai useamman rikoksen tunnustaminen voi olla perusteena syyttämättä jättämälle (ROL 1:8.2). ROL 1:8:ssä säädetyt perusteet käytettäessä edellytetään lisäksi, ettei tärkeä yleinen tai yksityinen etu vaadi syytteen nostamista.⁷² Aineistossa ei ollut yhtään tapausta, jossa syyte oli jätetty nostamatta kustannusperusteella tai rikoksen tunnustamisen perusteella. Kaikki aineistossa olleet tapaukset, joissa tuli kyseeseen kustannusperuste, oli lopetettu syyttäjän päätöksellä jo esitutkimusvaiheessa. Lainsäädäntö ei velvoita syyttäjää jättämään syyttämättä, vaikka käsillä olisi lain säätämät perusteet, sen sijaan sääntely antaa syyttäjälle mahdollisuuden jättää syyte nostamatta. Alla olevaan taulukkoon 3 on koottu tapaukset, joissa syyttäjä on tehnyt syyttämättäjättämispäätöksen ROL 1 luvun 7 tai 8 §:n perusteella.

⁷¹ Ks. kohtuuttomuudesta syyttämättäjättämisen perusteena tarkemmin Koskela 2022.

⁷² Ks. yleisestä ja yksityisestä edusta alaviite 64.

Taulukko 3. Tapaukset, joissa syyttäjä päätti olla nostamatta syytettä.

Syyttäjän päätös	Teon kuvaus
Syyttämättäjättäminen vähäisyysperusteella (ROL 1:7.1,1)	<ul style="list-style-type: none"> Tuotteissa oli puutteelliset tai harhaanjohtavat pakkausmerkinnät. Vähittäismyyntiin luovutettiin elintarvikkeita, jotka eivät täyttäneet elintarvikemääräyksiä. Kahvilasta puuttui hyvälaatuinen juokseva vesi. Käyttökieltoon asetettuja tuotteita päästettiin myyntiin.
Syyttämättäjättäminen kohtuuttomuusperusteella (ROL 1:8.1,1)	<ul style="list-style-type: none"> Epäillyn toimintaan kohdistettiin tarkastuksia kymmenen vuoden ajan ja niissä havaittiin kalan käsittelyssä, kuljetuksessa ja myynnissä epäkohtia mm. hygienian ja lämpötilojen osalta. Epäilty ilmoitti lopettavansa 20 vuotta harjoittamansa kala-alan yritystoiminnan.
Syyttämättäjättäminen kilpailusiperusteella (ROL 1:8.1,2)	<ul style="list-style-type: none"> Lypsytilalta löytyi ulkomaisia lääkkeitä, joilla ei ollut myyntilupaa Suomessa. Tapauksessa jäi epäselväksi mistä kyseiset lääkkeet olivat tulleet ja kuka ne oli tuonut. Epäiltyä syytettiin myös eläinsuojelurikoksesta, josta hänelle vaadittiin vankeusrangaistusta.

Seuraavaksi siirrytään käsittelemään tutkimusaineiston tapauksia, joissa elintarvikepetoksesta oli määrätty rangaistus joko summaarisessa sakkomenettelyssä tai tuomioistuimessa.

4 TERVEYSRIKOS ELINTARVIKEPETOKSENA

4.1 TERVEYSRIKOS

Terveysrikoksesta säädetään rikoslain 44 luvun 1 §:ssä, jossa on viittaussäännös elintarvikelakiin. Elintarvikelain 79 §:n 1 momentissa säädetään rangaistavaksi elintarvikelain, sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten vastainen toiminta.⁷³ Terveysrikoksesta voidaan tuomita muun muassa se, joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta elintarvikelain tai sen nojalla annetun säännöksen tai yleisen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti valmistaa, käsittelee, tuo tai tahallaan yrittää tuoda maahan, pitää hallussaan, varastoi, kuljettaa, pitää myynnissä, välittää tai luovuttaa tavaraa tai ainetta, valmistetta tai esinettä siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vaaraa⁷⁴ toisen hengelle tai terveydelle. Terveysrikoksesta voidaan tuomita sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Terveysrikoksesta voidaan tuomita myös se, joka kuluttajaturvallisuuslain taikka sen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen vastaisesti suorittaa, pitää myynnissä tai muutoin elinkeinotoi-

⁷³ Nykyisin voimassa olevassa elintarvikelaissa rangaistussäännökset ovat 69–70 §:ssä.

⁷⁴ Abstraktissa vaarantamisessa teon realisoituminen ei edellytä konkreettista vaaratilannetta. Abstraktissa vaarantamisessa ei aiheuteta negatiivisen seurauksen vaaraa jollekin oikeushyväille, kuten konkreettisesti vaarantamisessa, vaan vaara on ennemmin oikeushyvän heikkenemisen vaara. Ks. abstraktista vaarantamisesta Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 247–256; Korkka-Knuta – Helenius – Frände 2020, s. 170–177; Nuotio 1998, s. 382–386; Nuutila 1997, s. 103–107; Jareborg 2009, s. 172–174; Tapani – Tolvanen 2016, s. 91–93. Ks. oikeushyvien suojelun periaatteesta esim. Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 87–98; Melander 2016, s.25–26; Nuutila 1996, s. 290–291; Nuutila 1997, s. 40–43; Korkka-Knuta – Helenius – Frände 2020, s. 17–18.

minnan yhteydessä luovuttaa kuluttajapalvelun siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vaaraa toisen hengelle tai terveydelle. Terveysrikos edellyttää teolta tahallisuutta tai törkeää huolimattomuutta.

Terveysrikosta koskeva säännös koskee lähinnä elinkeinon harjoittamiseen liittyvää toimintaa. Hallinnollisten sanktioiden käytännön merkitys on suuri, mikä vastaavasti vähentää rangaistussäännösten käyttöalaa. Toimintaa pyritään ohjaamaan ensisijaisesti ilmoitus- ja lupajärjestelmillä, viranomaisten tarkastuksilla ja omavalvontavelvoitteilla. Näihin liittyy viranomaisen mahdollisuus käyttää hallintopakkokeinoja: antaa määräyksiä ja kieltoja sekä määrätä uhkasakkoja. Rangaistussäännös on kuitenkin tarpeen viimesijaisena keinona puuttua tilanteeseen silloin, kuin muut keinot eivät ole tehonneet.⁷⁵

4.2 SUMMAARISESSA SAKKOMENETTELYSSÄ RATKAISTUT TERVEYSRIKOKSET

Terveysrikoksesta määrättiin neljässä tapauksessa summaarisessa sakkomenettelyssä rangaistusmääräyssakko. Lievin rangaistusmääräyssakko terveystarkastuksesta oli 10 päiväsakkoa ja se määrättiin tapauksessa, jossa epäillyn päivittäistavarakauppaan tehdyssä tarkastuksessa havaittiin puutteita työvälineiden puhtaudessa sekä kylmä- ja kuumasäilytystä edellyttävien elintarvikkeiden säilytyslämpötiloissa. Lisäksi tarkastuksessa tuli ilmi pieniä puutteita asiakastilojen siisteydessä. Epäiltyä kehoitettiin korjaamaan puutteet, mutta uusintatarkastuksissa havaittiin edelleen samoja puutteita. Tarkastuksessa havaittiin myös, että herkästi pilaantuvia elintarvikkeita käsiteltiin tiloissa ja laitteilla, jotka olivat erittäin likaisia ja omiaan aiheuttamaan vaaraa ihmisten terveydelle. Lattioilla oli harmaata kasvustoa ja asianpesukoneen todettiin olevan sisältä paksun ruskean massan peitossa. Terveysviranomaiset asettivat epäillylle kieltoja muun muassa kalakylmiön ja helposti pilaantuvien elintarvikkeiden käsittelyn osalta. Viimeisen käyttöpäivän ja parasta ennen -päivämäärän ylittäneiden elintarvikkeiden myyminen johti 20 päiväsakon sakkorangaistukseen. Tapauksessa epäillyn myymälään oli tehty lukuisia tarkastuksia useiden vuosien ajan. Valvontaviranomaiset olivat myös käyttäneet hallintopakkokeinoja tilanteen ratkaisemiseksi, mutta epäilty oli suhtautunut vanhentuneiden elintarvikkeiden myymiseen piittaamattomasti.

Epäiltyä, joka oli teurastanut eläimen metsäautotien varressa ja myynyt siitä saamaansa lihaa julkisesti Facebookissa, rangaistiin 25 päiväsakon suuruisella rangaistusmääräyssakolla. Ankarin terveystarkastuksesta määrätty rangaistusmääräyssakko oli 40 päiväsakkoa. Se määrättiin tapauksessa, jossa epäilty piti myynnissä vanhentuneita kalatuotteita ja mätää. Yrityksen tiloissa tehtiin useiden vuosien ajan valvontatarkastuksia, joissa havaittiin lukuisia puutteita hygieniassa. Lisäksi savustamon pakkausvarastossa säilytettiin kaloja ja kalavalmisteita muovisissa leipomolaatikoissa, joista suuressa osassa ei ollut päivämäärä- ja erämerkintöjä. Epäillyllä ei ollut tietoa mistä tuotteet olivat milloinkin saapuneet eikä tietoja pystynyt yhdistämään tiettyihin laatikoihin. Myymälässä ollut työntekijä kertoi, että myymättä jääneet tuotteet vietiin takaisin savustamoon. Tarkastuksessa havaittiin, että tuotteissa ei ollut vaadittuja tunnistusmerkkejä. Kävi ilmi, että etiketit tulostettiin tuotteiden saavuttua myymälään, jolloin niiden valmistuspäiväksi tulostui myymälään saapumispäivä. Koska epäilty laiminlöi viranomaisilta saamansa määräykset, tiloissa kiellettiin elintarviketuotanto, kunnes epäilty täyttää hänelle asetetut velvoitteet.

4.3 TUOMIOISTUIMESSA RATKAISTUT TERVEYSRIKOKSET

Tuomioistuimessa 19 tapausta oli tuomittu terveystarkastuksena. Tapaukset voi jakaa neljään eri ryhmään: 1) elintarvikkeita valmistetaan tai käsitellään hygienialtaan puutteellisissa olosuhteissa; 2) elintarvikkeita säilytetään liian lämpimässä tai likaisissa olosuhteissa; 3) elintarvikkeita kuljetetaan liian lämpimässä ja ilman ajoneuvon hyväksyntää elintarvikkeiden kuljettamiseen; ja 4) elintarvikkeita myydään puutteellisin merkinnöin tai ne ovat vanhentuneita taikka pilaantuneita. Monesti myös viranomaisille tehtävissä ilmoituksissa ja omavalvonnassa oli puutteita. Joissain tapauksissa elintarvik-

⁷⁵ Ks. rikosoikeuden viimesijaisuudesta alaviitteessä 27 mainittu kirjallisuus.

keet eivät olleet pelkästään omiaan aiheuttamaan vaaraa ihmisen hengelle tai terveydelle, vaan terveyden vaarantuminen oli ollut konkreettista: ihmiset olivat sairastuneet ihmisravinnoksi kelpaamattomien elintarvikkeiden syömisen seurauksena.

Ryhmässä, jossa elintarvikkeita *valmistettiin tai käsiteltiin* hygienialtaan puutteellisissa olosuhteissa, lievin rangaistus oli 15 päiväsakkoa. Se määrättiin tapauksessa, jossa vastaajat valmistivat elintarvikkeita, jotka todettiin laboratoriossa elintarvikkeiksi kelpaamattomiksi. Lisäksi he toimittivat eteenpäin tuotteita, joista puuttuivat pakolliset päällysmarkinnat. Toisen vastaajan toiminnan katsottiin olevan moitittavampi ja hänelle tuomittiin 35 päiväsakon sakkorangaistus. Tapauksessa, jossa kaksi vastaajaa paloitteli sianruhon asumansa asunnon piha-alueella tarjoten sitä ostettavaksi ulkopuolisille, määrättiin kummallekin 20 päiväsakon sakkorangaistus. Yhdessä tapauksessa oli kyse siitä, että henkilö oli ostanut maatilakiinteistöllä teurastettua tarkastamatonta lihaa, jota oli käsitelty rakenteiltaan, varusteiltaan ja puhtaudeltaan tiloissa, joissa elintarvikkeiden turvallisuus ja hyvä hygieeninen laatu oli vaarantunut. Vastaaja oli tietoinen lihan teurastus- ja käsittelyolosuhteista, mutta tästä huolimatta hän luovutti lihaa vastikkeetta muille. Vastaaja tuomittiin 25 päiväsakon sakkorangaistukseen. Viimeisessä tähän ryhmään kuuluvassa tapauksessa vastaaja vastaanotti epähygieenisesti kuljetettuja lampaan ruhoja, käsittelee siipikarjaa ja valmistaa lihavalmisteita vastoin lupaa. Hänen tiloistaan löytyi suuri määrä merkitsemätöntä lihaa sekä vanhentuneita, jätteiksi kuuluvia elintarvikkeita eikä vastaaja ollut päivittänyt omavalvontasuunnitelmaansa. Rangaistukseksi määrättiin 60 päiväsakkoa.

Yhdessä tapauksessa vastaaja valmisti kotijuustoa epähygieenisissä tiloissa, tuotteista puuttuivat pakkausmerkinnät ja hänen omavalvontasuunnitelmansa oli puutteellinen. Vastaaja jatkoi tuotteiden myyntiä kuluttajille valvontaviranomaisten toistuvista kehotuksista huolimatta. Syyttäjä oli vaatinut vastaajan velvoittamista maksamaan valtiolle rikoshyötynä 2.520 euroa. Tuomioistuimien tuomitsi vastaajalle rangaistukseksi 45 päiväsakkoa ja 945 euron suuruisen menettämisseuraamuksen. Kolme muuta tapausta liittyivät kalan käsittelyyn. Kahdessa tapauksessa vastaajat käsitelivät kalaa epähygieenisissä tiloissa piittaamatta siitä, että laitos oli asetettu toimintakieltoon. Ensimmäisessä tapauksessa vastaajan käsittelemä kalamäärä oli 7.500 kg. Laitos oli määrätty toimintakieltoon, koska laitoksessa oli elintarvikehygieniariski eikä se täyttänyt elintarvikelainsäädännön vaatimuksia. Vastaaja tuomittiin käräjäoikeudessa 45 päiväsakon sakkorangaistukseen ja maksamaan valtiolle rikoshyötynä 7.500 euroa. Vastaaja valitti hovioikeuteen, joka arvioi rikoshyötyn määräksi vain 3.000 euroa. Toisessa kalan käsittelyä koskevassa tapauksessa vastaajalle tuomittiin rangaistukseksi 50 päiväsakkoa. Kyseisessä tapauksessa kalan käsittely oli virheellistä ja tilat likaiset. Vastaaja oli jatkanut toimintaa vielä valvontaviranomaisilta saamansa kiellon jälkeen. Kolmannessa tapauksessa kalaa oli käsitelty ja varastoitu liian lämpimässä. Kalaa pakattiin likaisiin laatikoihin, joissa oli aikaisemmin säilytetty tuoretta kalaa. Lisäksi henkilökunnalta puuttui asianmukaiset suojavaatteet ja päähineet. Heidän suojatakkinsa olivat erittäin likaiset eikä jalkineiden puhdistuksesta huolehdittu. Vastaajat laiminlöivät lähes täysin omavalvonnan. Kummallekin vastaajalle tuomittiin rangaistuksena kolme kuukautta ehdollista vankeutta ja oheissakkona 50 päiväsakkoa.

Toisen ryhmän muodostivat tapaukset, joissa elintarvikkeita *säilytettiin* liian lämpimässä tai likaisissa olosuhteissa. Tässä ryhmässä oli kaksi tapausta, joista ensimmäisessä vastaajalla oli kylmiössä lampaanruhoja, joiden alkuperästä ei ollut tietoa. Tiloissa oli myös vakuumiin pakattua naudanlihaa ilman merkintöjä. Lisäksi tilojen hygieniassa oli puutteita. Rangaistuksena vastaajalle tuomittiin 50 päiväsakkoa. Toisessa tapauksessa ravintolassa säilytettiin pilaantuneita ja helposti pilaantuvia raaka-aineita tai valmiita ruokia muiden elintarvikkeiden joukossa. Vastaajat laiminlöivät elintarvikkeiden asianmukaisen jäädyttämisen ja kylmäsäilytyksen. Vastaajien toiminnan seurauksena ainakin seitsemän henkilöä sai ruokamyrkytyksen. Kaksi vastaajista tuomittiin 20 päivän ehdolliseen vankeusrangaistukseen ja kolmas 50 päiväsakon sakkorangaistukseen.

Kolmannessa ryhmässä elintarvikkeita *kuljetettiin* liian lämpimässä ja ilman ajoneuvon hyväksyntää elintarvikkeiden kuljettamiseen. Tässä ryhmässä oli kolme tapausta. Ensimmäisessä tapauksessa vastaaja yritti tuoda noin 1.000 kilogramman erän naudan-, lampaan- ja vasikan ruhoja sekä pakattua naudan- ja broilerinlihaa. Kuljetusajoneuvoa ei ollut hyväksytty elintarvikkeiden kuljettamiseen ja

elintarvikkeiden hygieniä vaarantui. Naudanruhoista ja pakastetusta broilerinlihasta puuttuivat salmonellatodistukset. Lisäksi vastaaja laiminlöi omavalvontasuunnitelman. Vastaaja tuomittiin 30 päiväsakon sakkorangaistukseen. Toisessa tapauksessa vastaaja käytti kuorma-autoa vihannesten, liha-valmisteiden, pakasteiden ja maitotuotteiden kuljettamiseen Ruotsista Suomeen ilman jäähdytyslaitteita ja toimintaan tarvittavaa lupaa. Myöskään ajoneuvolla ei ollut vaadittua hyväksyntää. Ajoneuvossa oli lähes 400 kilogrammaa elintarvikkeita, jotka olivat pilaantuneet. Kolmannessa tapauksessa vastaaja kuljetti Ruotsista Suomeen 75 kilogrammaa lihaa liian lämpimässä. Viimeksi mainituissa tapauksessa vastaajille määrättiin rangaistukseksi 50 päiväsakkoa.

Viimeisen ryhmän muodostavat tapaukset, joissa elintarvikkeita *myytiin* puutteellisin merkinnöin tai vanhentuneina taikka pilaantuneina. Ensimmäisessä tapauksessa vastaaja piti myynnissä pilaantuvia elintarvikkeita, joiden viimeinen käyttöpäivä oli ylittynyt. Lisäksi myynnissä oli tuotteita, joiden parasta ennen -päiväys oli huomattavasti ylittynyt. Rangaistukseksi vastaajalle tuomittiin 40 päiväsakkoa. Kolmessa muussa tapauksessa teosta oli tuomittu 50 päiväsakon sakkorangaistus. Ensimmäisessä tapauksessa vastaaja myi kunnalle ja kaupungille porkkanaraastetta, joka sisälsi ruokamyrkytystä aiheuttaneita bakteereita. Pilaantuneen porkkanaraasteen vuoksi satoja ihmisiä sairastui vatsatautiin. Yksi henkilö sairastui hengenvaarallisesti. Toisessa tapauksessa vastaajat pitivät myynnissä elintarvikkeita, joissa oli puutteelliset pakkausmerkinnät, parasta ennen -päiväyksestä oli kulunut pitkä aika ja lisäksi tekijä muutti parasta ennen -päiväyksiä. Viimeisessä tapauksessa vastaaja toimitti kauppoihin myytäväksi salaattia, jota oli käsitelty kasvintuhoojien torjuntaan tarkoitetulla aineella. Kyseisellä kasvinsuojeluaineella ei ole Suomessa hyväksyntää.

Alla olevasta taulukosta 4 havaitaan, että tuomioistuimessa määrätty sakkorangaistus vaihtelivat 15 päiväsakosta 60 päiväsakkoon, ollen keskimäärin 40 päiväsakkoa, kun summaarisessa sakkomenettelyssä lievin sakkorangaistus oli 10 päiväsakkoa ja ankarin 40 päiväsakkoa, rangaistuksen ollessa keskimäärin 25 päiväsakkoa. Siten voidaan todeta, että tuomioistuimessa käsitellyt rikokset ovat olleet pääosin moitittavampia. Tosin esimerkiksi tapauksessa, jossa eläin oli teurastettu metsäautotien varressa ja lihat myyty ulkopuolisille, oli sakkomenettelyssä määrätty ankarampi sakkorangaistus kuin tuomioistuimessa tapauksessa, jossa sianruho oli paloiteltu piha-alueella ja siitä saadut lihat myyty ulkopuolisille. Sen sijaan tapauksissa, joissa oli myyty vanhentuneita ja herkästi pilaantuvia elintarvikkeita, ei rangaistus eronnut riippuen siitä, oliko tapaus käsitelty sakkomenettelyssä tai tuomioistuimessa. Verrattaessa eri tekotapoja keskenään nähdään, että elintarvikkeiden valmistaminen ja käsitteleminen -ryhmässä oli suurin hajonta rangaistusten kesken. Myös elintarvikkeiden säännösten vastaisen säilyttämisen ryhmässä rangaistuksen ankuruus poikkesi toisistaan: toisessa tapauksessa määrättiin 50 päiväsakkoa ja toisessa 20 päivän vankeusrangaistus. Sen sijaan kahdessa muussa tekotyypissä rangaistukset olivat lähempänä toisiaan. Menettämisseuraamusta ei ollut määrätty yhdessäkään summaarisessa sakkomenettelyssä käsitellyssä tapauksessa. Tuomioistuimessa menettämisseuraamus oli sen sijaan määrätty kahdessa tapauksessa. Kummassakin oli kyse elintarvikkeen käsittelystä epähygienisissä tiloissa.

Taulukko 4. Terveysrikkoksena rangaistut asiat.

Rangaistus	Teon kuvaus	Men.seur.
Summaarinen sakkomenettely		
10 ps	<ul style="list-style-type: none"> Puutteita asiakastilojen siisteydessä sekä elintarvikkeiden säilytyslämpötiloissa, työvälineet olivat pinttyneen likaisia, lattialla oli harmaata kasvustoa ja astianpesukoneessa paksu ruskea massa. 	Ei
20 ps	<ul style="list-style-type: none"> Myytiin vanhentuneita elintarvikkeita. 	Ei

25 ps	<ul style="list-style-type: none"> Eläin teurastettiin metsäautotien varressa ja lihaa myytiin ulkopuolisille. 	Ei
40 ps	<ul style="list-style-type: none"> Myytiin vanhentuneita kalatuotteita ja mätiä. Kalatuotteiden käsittelyssä merkittäviä puutteita, tuotteista puuttuivat vaadittavat tunnistusmerkinnät. 	Ei
Tuomioistuin: elintarvikkeita valmistetaan tai käsitellään hygienialtaan puutteellisissa olosuhteissa		
15 ps ja 35 ps	<ul style="list-style-type: none"> Elintarvikkeiksi kelpaamattomien elintarvikkeiden valmistaminen ja puutteelliset pakkausmerkinnät. 	Ei
20 ps	<ul style="list-style-type: none"> Sianruho paloiteltiin piha-alueella ja lihaa tarjottiin ostettavaksi ulkopuolisille. 	Ei
45 ps	<ul style="list-style-type: none"> Valmistettiin kotijuustoa epähygieenisissä tiloissa ja tuotteista puuttuivat pakkausmerkinnät. Käsiteltiin kalaa epähygieenisissä tiloissa. 	945 € 3000 €
50 ps	<ul style="list-style-type: none"> Käsiteltiin kalaa epähygieenisissä tiloissa. 	Ei
60 ps	<ul style="list-style-type: none"> Vastaanotettiin epähygieenisesti kuljetettuja lampaan ruhoja, käsiteltiin siipikarjanlihaa ja valmistettiin lihavalmisteita vastoin lupaa. Tiloissa myös merkitsemättöä ja vanhentuneita elintarvikkeita. 	Ei
3 kk vankeutta + 50 ps	<ul style="list-style-type: none"> Käsiteltiin kalaa likaisissa ja liian lämpimissä olosuhteissa. Lisäksi varastoitettiin kalaa liian lämpimässä. 	Ei
Tuomioistuin: elintarvikkeiden säilyttäminen liian lämpimässä tai likaisissa olosuhteissa		
50 ps	<ul style="list-style-type: none"> Säilytystilojen hygienia oli puutteellinen. Kylmiössä olevien lampaanruhojen alkuperästä ei ollut tietoa ja pakkausmerkinnät olivat puutteelliset. Säilytettiin pilaantuneita ja helposti pilaantuvia raaka-aineita ja valmiita ruokia muiden elintarvikkeiden joukossa. Lisäksi puutteita kylmäsäilytyksessä (7 ihmistä sai ruokamyrkytyksen). 	Ei Ei
20 pv vankeusrangaistus	<ul style="list-style-type: none"> Säilytettiin pilaantuneita ja helposti pilaantuvia raaka-aineita ja valmiita ruokia muiden elintarvikkeiden joukossa. Lisäksi puutteita kylmäsäilytyksessä (7 ihmistä sai ruokamyrkytyksen; sama tapaus kuin yllä, mutta eri vastaaja). 	Ei
Tuomioistuin: kuljettaminen liian lämpimässä ja ilman ajoneuvon elintarvikkeiden kuljettamiseen.		
30 ps	<ul style="list-style-type: none"> Yritettiin tuoda suuri määrä lihaa tai ruhoja ilman kuljetusajoneuvon hyväksyntää. Myös tarvittavat salmonellatodistukset puuttuivat. 	Ei
50 ps	<ul style="list-style-type: none"> Kuljetettiin elintarvikkeita Ruotsista Suomeen ilman jäähdytyslaitteita ja toimintaan tarvittavaa lupaa sekä 	Ei

	<p>ajoneuvon hyväksyntää.</p> <ul style="list-style-type: none"> Kuljetettiin Ruotsista Suomeen elintarvikkeita liian lämpimässä. 	Ei
	Tuomioistuin: elintarvikkeiden myynti puutteellisin merkinnöin, vanhentunein tai pilaantuneina	
40 ps	<ul style="list-style-type: none"> Pidettiin myynnissä pilaantuvia elintarvikkeita, joiden viimeinen käyttöpäivä oli ylittynyt tai parasta ennen -päiväys huomattavasti ylittynyt. 	Ei
50 ps	<ul style="list-style-type: none"> Myytiin kunnalle pilaantunutta porkkanaraastetta (sairastutti satoja henkilöitä vatsatautiin). Myytiin tuotteita puutteellisin pakkausmerkinnöin, parasta ennen -päiväys oli huomattavasti ylittynyt ja lisäksi parasta ennen -päiväyksiä oli muutettu. Toimitettiin kauppoihin myytäväksi salaattia, jota oli käsitelty kasvintuhoojien torjuntaan tarkoitetulla aineella. 	Ei Ei Ei

5 ELINTARVIKERIKKOMUS ELINTARVIKEPETOKSENA

5.1 ELINTARVIKERIKKOMUS

Elintarvikelain (23/2006) 79 §:ssä⁷⁶ säädetään elintarvikerikkomuksesta, josta seuraamuksena on sakkorangaistus. Elintarvikerikkomuksesta voidaan tuomita se, joka tahallaan⁷⁷ tai huolimattomuudesta⁷⁸

1) valmistaa, tuo maahan, vie maasta, pitää kaupan, tarjoilee tai muutoin luovuttaa elintarvikkeen, joka ei täytä elintarvikelain 7 §:ssä⁷⁹ säädettyjä elintarvikkeille säädettyjä vaatimuksia;

⁷⁶ Voimassa olevassa elintarvikelaissa elintarvikerikkomuksesta säädetään 69 §:ssä seuraavasti: "[...]joka tahallaan tai huolimattomuudesta 1) valmistaa, vie maasta, pitää kaupan, tarjoilee tai muutoin luovuttaa tai toimittaa elintarviketta tai valmistaa tai vie maasta elintarvikekontaktimateriaalia, joka ei täytä 6 §:ssä säädettyä vaatimusta tai 2) rikkoo valvontaviranomaisen 55–57, 59 tai 66 §:n nojalla antamaa määräystä tai kieltoa, 58 §:n nojalla antamaa haltuunotto päätöstä taikka 60 tai 62 §:n nojalla antamaa hyväksymisen tai nimeämisen peruuttamista taikka 61 §:n nojalla antamaa toiminnan keskeyttämistä tai lopettamista koskevaa päätöstä, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, elintarvikerikkomuksesta sakkoon." Uudessa laissa osa aikaisemmin elintarvikerikkomukseksi katsotuista teoista siirrettiin hallinnollisen seuraamusmaksun piiriin. Näin ollen rangaistavuuden alaa kavennettiin aikaisempaan verrattuna. HE 3/2021 vp, s. 94.

⁷⁷ Ks. tahallisuudesta HE 44/2002 vp, s. 72–82; Lappi-Seppälä – Melander 2022, s. 66–69; Korkka-Knuts – Helenius – Frände 2020, s. 181–221; Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 263–304; Melander 2016, s. 149–181; Matikkala 2005, s. 105–266 ja 529–292; Luoto 2018, s. 111–116; Tapani – Tolvanen 2016, s. 101–128; Tapani – Tolvanen – Kempainen 2022, s. 55–56.

⁷⁸ Ks. huolimattomuudesta HE 44/2002 vp, s. 88–99; Lappi-Seppälä – Melander 2022, s. 70–72; Korkka-Knuts – Helenius – Frände 2020, s. 146–166, 222–243; Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 313–358; Melander 2016, s. 182–204; Tapani – Tolvanen – Kempainen 2022, s. 56–58; Tapani – Tolvanen 2016, s. 129–150 ja laajemmin Nuutila 1996. Ks. tahallisuuden ja huolimattomuus välisestä rajasta HE 44/2002 vp, s. 189; Matikkala 2005, s. 455–525. Korkeimmassa oikeudessa ratkaistavana olleessa terveysrikosta koskevassa asiassa KKO 2012:56, vastaaja oli kiistänyt toimineensa törkeän huolimattomasti. Sen sijaan hän katsoi syyllistyneensä enintään perusmuotoiseen tuottamukseen. Korkein oikeus perusteli ratkaisussaan monipuolisesti vastaajan huolimattomuuden törkeysarvostelua.

- 2) harjoittaa elintarvikelain mukaista toimintaa sellaisessa elintarvikehuoneistossa tai alkutuotantopaikalla, jota ei ole elintarvikelain mukaisesti hyväksytty, josta ei ole tehty elintarvikelain mukaista ilmoitusta tai jonka toiminta on väliaikaisesti, osittain tai kokonaan kielletty;
- 3) rikkoo elintarvikelain omavalvontavelvoitetta;
- 4) rikkoo valvontaviranomaisen elintarvikelain nojalla antamia määräyksiä, kieltoa, haltuunot-topäätöstä, hylkäyspäätöstä taikka elintarvikehuoneiston tai laboratorion hyväksymisen peruuttamista koskevaa päätöstä;
- 5) laiminlyö elintarvikealan toimijan tiedonantovelvollisuuden tai zoonoosien valvontaan liittyvän ilmoituksen tekemisen;
- 6) valvontaviranomaisen huomautuksesta tai kiellosta huolimatta toimittaa alkutuotantopaikalta sellaista elintarviketta, joka ei täytä elintarvikelain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten vaatimuksia, tai
- 7) antaa elintarvikkeesta sen pakkauksessa, esitteessä, mainoksessa tai muulla tavoin markkinoinnin yhteydessä taikka muuten harhaanjohtavia tietoja. Elintarvikkeella ei myöskään saa esittää olevan ihmisen sairauksien ennalta ehkäisemiseen, hoitamiseen tai parantamiseen liittyviä ominaisuuksia eikä sellaisiin tietoihin saa viitata, ellei muualla lainsäädännössä toisin säädetä.

Elintarvikelain 79 §:n 5 momentin mukaan se, jolle määrätään uhkasakko elintarvikelain velvoitteiden nojalla annetun kiellon tai velvoitteen tehostamiseksi, voidaan jättää tuomitsematta rangaistukseen samasta teosta. Edellä käsitelty terveysrikos eroaa elintarvikerikkomuksesta seuraavin tavoin: 1) terveysrikos edellyttää tahallisuutta tai törkeää huolimattomuutta, kun elintarvikerikkomukseen syyllistymiseen riittää tahallisuuden ohella pelkkä huolimattomuus; 2) terveysrikoksesta voidaan tuomita, kun teko on omiaan aiheuttamaan vaaraa toisen hengelle tai terveydelle, elintarvikerikkomuksessa ei sen sijaan ole kyse abstraktista vaarasta, vaan konkreettisesta tekemisestä; 3) terveysrikos on moitittavampi teko. Rangaistuksena terveysrikoksesta voidaan tuomita enintään kuusi kuukautta vankeutta, kun elintarvikerikkomuksesta voidaan tuomita vain sakkorangaistus; ja 4) terveysrikoksen tunnusmerkistö on suppeampi (valmistaa, käsittelee, tuo tai tahallaan yrittää tuoda maahan, pitää hallussaan, varastoi, kuljettaa, pitää myynnissä, välittää tai luovuttaa tavaraa tai ainetta, valmistetta tai esinettä) kuin elintarvikerikkomuksen.

5.2 SUMMAARISESSA SAKKOMENETTELYSSÄ RATKAISTUT ELINTARVIKERIKKOMUKSET

Pienin elintarvikerikkomuksesta määrätty rangaistusmääräyssakko oli kuusi päiväsakkoa. Kyseisessä tapauksessa epäilty myi elintarvikkeita markkinoilla ja oli jättänyt tekemättä tilapäismyynti-ilmoituksen. Kahdeksan päiväsakkoa määrättiin tapauksessa, jossa tekijä myi lihatuotteita pakettiautosta enintään kahden kuukauden ajan ilman elintarvikelain mukaista elintarvikehuoneiston hyväksyntää. Kahdeksan päiväsakkoa määrättiin myös tapauksessa, jossa epäilty myi torilla kalasäilykkeitä, joista puuttui valmistuspäivämäärä. Lisäksi epäilty merkitsi purkkeihin erheellisesti kynällä uuden parasta ennen -päiväyksen vanhan päiväyksen päälle.

Seuraavissa tapauksissa määrättiin 10 päiväsakon suuruiset rangaistusmääräyssakot: 1) vastaaja laiminlöi ilmoitusvelvollisuuden tai hyväksynnän hakemisen; 2) elintarvikkeista puuttuivat asianmukaiset pakkausmerkinnät tai ne olivat virheelliset; 3) elintarvikkeita säilytettiin liian lämpimässä; 4) myytiin myyntikieltoon asetettuja elintarvikkeita; ja 5) tiloissa tehdyissä tarkastuksissa havaittiin jyrssi-

---

⁷⁹ Tutkimusaineiston aikaan voimassa olleen elintarvikelain 7 §:n mukaan elintarvikkeiden tuli olla kemialliselta, fysikaaliselta ja mikrobiologiselta sekä terveydelliseltä laadultaan, koostumukseltaan ja muilta ominaisuuksiltaan sellaisia, että ne ovat ihmisravinnoksi soveltuvia, eivätkä aiheuta vaaraa ihmisen terveydelle eivätkä johda kuluttajaa harhaan. Tarkempia säännöksiä annettiin kauppa- ja teollisuusministeriön sekä maa- ja metsätalousministeriön asetuksilla. Lisäksi elintarvikkeiden turvallisuutta koskeissa vaatimuksissa oli noudatettava Euroopan unionin asiasta antamaa sääntelyä.

den jätöksiä. Rangaistusmääräyssakko oli määrätty 15 päiväsakon suuruisena tapauksessa, jossa vastaaja valmisti kotonaan myyntiä varten salaatteja ja patonkeja ilman tilojen elintarvikelain mukaista hyväksyntää ja ilmoitusta. Kahdessa tapauksessa tekijöille määrättiin 20 päiväsakkoa. Ensimmäisessä tapauksessa vastaaja savusti kalaa myyntiin, vaikka hyväksyntä kala-alan laitokseksi oli peruttu ja kalansavustustoiminta kielletty. Toisessa tapauksessa vastaaja laiminlöi viimeisen käyttöpäivän ylittäneiden tuotteiden poistamisen myynnistä ja liiketiloista sekä jätti noudattamatta jauhelihan jauhatuskieltoa. Hän ei myöskään noudattanut viranomaisen antamia määräyksiä ja kieltopäätöstä. Tapauksessa, jossa vastaaja myi tuotteita, joiden laitostunnukset olivat virheelliset ja myyntipisteessä leikeltiin lihaa ja täytettiin patonkeja säännösten vastaisesti, määrättiin 23 päiväsakon rangaistusmääräyssakko.

Epähygieeniset tilat tai eläinperäisten tuotteiden säilyttäminen liian lämpimässä johtivat kolmessa tapauksessa 30 päiväsakon rangaistusmääräyssakoon. Kahdessa tapauksessa oli lisäksi kyse puutteellisista pakkausmerkinnöistä ja kolmannessa keittiön kylmävetolaatikoissa säilytettiin pilaantunutta ruokaa. Osassa elintarvikerikkomustapauksista omavalvontasuunnitelmassa oli joko virheitä tai se puuttui kokonaan. Yhdessä tapauksessa omavalvontakirjanpito täytettiin etukäteisesti. Yhdessäkin summaarisessa sakkomenettelyssä käsitellyssä elintarvikerikkomuksessa ei ollut määrätty menettämisseuraamusta.

5.3 ELINTARVIKERIKKOMUS TUOMIOISTUIMESSA

Elintarvikerikkomuksena tuomitut teot voidaan jakaa teonkuvauksen mukaan kolmeen eri ryhmään: 1) tuodaan maahan tai viedään maasta taikka otetaan käsiteltäväksi elintarvikkeita; 2) annetaan elintarvikkeista harhaanjohtavia tietoja; ja 3) laiminlyödään hakea hyväksyntää elintarvikehuoneistolle tai toimintaan liittyvien ilmoitusten tekemisen.

Ensimmäisen ryhmän muodostivat tapaukset, joissa elintarvikkeita oli *kuljetettu, otettu käsiteltäväksi, myyty tai ostettu*. Lievin rangaistus, 10 päiväsakkoa, tuomittiin tapauksessa, jossa vastaaja toi maahan ulkomailta 2.298,70 euron arvosta kurkumajuurta sekä paprika- ja chilipaprikajauhetta, jotka sisälsivät elintarvikkeissa kiellettyjä väriaineita. Väriaineet eivät olleet turvallisia, minkä vuoksi oli mahdollista, että ne aiheuttavat riskin ihmisen terveydelle. Seuraavassa kolmessa tapauksessa tekojen katsottiin olevan moitittavuudeltaan 15 päiväsakon arvoisia. Kahdessa tapauksissa oli kyse elintarvikkeiden kuljettamisesta. Ensimmäisessä tapauksessa vastaaja oli antanut kuljetettavaksi 10–14 kilogrammaa lihaa tietäen, että liha kuljetetaan liian lämpimässä. Toisessa tapauksessa vastaaja vei elintarvikkeita ulkomaille, vaikka Evira⁸⁰ oli määrännyt tuotteet takaisinvedettäväksi. Kolmannessa tapauksessa vastaaja otti laitokselle käsiteltäväksi tarkastamattoman hirven ruhon. Lihasta valmistetuista ja asiakkaalle luovutetuista säilykepurkeista löytyi vakuumpakkauksissa käytettävän muovin palasia ja kahdesta purkista luodin puolikäs.

Suurehkon lihaerän (1325 kilogramma) kuljetuksen järjestämisestä määrättiin 20 päiväsakon sakkorangaistus. Lihaerä oli määrätty väliaikaisesti käyttö- ja luovutuskieltoon. Lihaerä kuitenkin päätyi käytettäväksi elintarvikkeen raaka-aineena. Viimeisessä tapauksessa oli kyse lampaiden myynnistä yhdessä tekokokonaisuudessa tietäen, ettei niitä tulla teurastamaan hyväksytyissä teurastamoissa ja lihaa tarkastuttamaan. Vastaaja I, joka myi 140 lammasta, tuomittiin eläinsuojelurikoksesta ja elintarvikerikkomuksesta yhteiseen 60 päiväsakon sakkorangaistukseen. Koska teossa on useampi rikos, se käsitellään seuraavassa luvussa, jossa on kyse tapauksista, jotka täyttivät useamman rikoksen tunnusmerkistön. Samassa yhteydessä tuomittiin myös vastaaja II, joka oli ostanut vastaaja I:lta 35 lammasta ja teurastanut ne elintarvikelain vastaisesti omalla tilallaan. Vastaaja II myi lampaiden lihat ulkopuoliselle henkilölle ilman lihan asianmukaista tarkastamista. Hänet tuomittiin 15 päiväsakon sakkorangaistukseen ja menettämään valtiolle rikoksen tuottamana taloudellisena hyötynä 300 euroa. Myös vastaajat III ja IV ostivat vastaaja I:lta noin 100 lammasta, joista osan he teurastivat itse, vaikka teurastuspaikka ei ollut hyväksytty teurastamo. Vastaajat III ja IV myivät lihoja ulkopuolisille

⁸⁰ Elintarviketurvallisuusvirasto Evira on nykyisin nimeltään Ruokavirasto.

ilman lihojen asianmukaista tarkastamista. Molemmat tuomittiin 20 päiväsakon sakkorangaistukseen ja 500 euron menettämisseuraamukseen.

Toisen ryhmän muodostivat tapaukset, jossa vastaajat oli tuomittu elintarvikkeista annettujen *harhaanjohtavien tietojen* johdosta. Yhdessä tapauksessa vastaaja antoi totuudenvastaisia ja harhaanjohtavia tietoja tukkukaupassa myytävänä pitämistään ulkomaisista mansikoista (130 kg) ilmoittamalla niiden olevan suomalaisia. Hän myös rikkoi viranomaisten kieltoa siirtää mansikoita. Rangaistukseksi tuomittiin kuusi päiväsakkoa. Toisessa tapauksessa vastaaja piti kaupan 24 pakettia kuivattua chiliä, joiden pakkauksiin oli lisätty uusi ja virheellinen parasta ennen -päiväys 2,5 vuoden päähän. Tuotteet olivat ravinnoksi kelpaamattomia. Vastaaja tuomittiin 10 päiväsakon sakkorangaistukseen. Moitittavimpana pidettiin tapausta, jossa vastaaja vastaanotti säilykepurkkeja ilman pakkausmerkintöjä ja antoi harhaanjohtavia tietoja tuotteista. Hänelle tuomittiin rangaistukseksi 15 päiväsakon sakkorangaistus.

Kolmannen ryhmän muodostivat neljä tapausta, jossa elintarvikehuoneistolta puuttui elintarvikelain mukainen *hyväksyntä* tai toimija ei tehnyt säädettyjä *ilmoituksia*. Viidellä päiväsakolla rangaistiin vastaaja, joka myi pakattuja leivonnaisia laiminlyöden ilmoituksen tekemisen liikkuvasta elintarvikehuoneistosta. Toisessa tapauksessa vastaaja harjoitti elintarvikelain mukaista toimintaa huoneistossa, jolta puuttui elintarvikelain mukainen hyväksyntä. Rangaistuksena tuomittiin 12 päiväsakkoa. Ilman myyntipistettä koskevaa kirjallista ilmoitusta elintarvikehuoneistosta ja omavalvontasuunnitelmaa marjoja myyntyä henkilöä rangaistiin 25 päiväsakon sakkorangaistuksella. Tässä ryhmässä ankarin rangaistus määrättiin tapauksessa, jossa vastaaja valmisti kakkua kotonaan myyntiä varten ja laiminlöi ilmoituksen tekemisen elintarvikehuoneistosta. Hän toimitti kolme kakkua hääjuhlaan sillä seurauksella, että 70 vierasta sairastui kakuista saamaansa noroviruksen aiheuttamaan vatsatautiin. Oikeudenmukaiseksi rangaistukseksi katsottiin 50 päiväsakkoa.

Elintarvikelain 13 §:ssä säädetyn ilmoitusvelvollisuuden tai toimitilojen hyväksymisen hakemisen laiminlyönti oli käsitelty sekä summaarisessa sakkomenettelyssä että tuomioistuimessa. Sakkomenettelyssä tällainen teko rangaistiin joko 10 tai 15 päiväsakon sakkorangaistuksella, kun taas tuomioistuimessa vastaavasta teosta tuomittiin päiväsakkoja 5–50. Ilmoitusten tekemättä jättämistä ei siten pidetty erityisen moitittavana tekona, lukuun ottamatta tapausta, jossa vastaajan hääjuhlaan toimitamat kakut aiheuttivat 70 ihmisen sairastumisen. Elintarvikkeiden säilyttämiseen liittyviä puutteellisuksia ei ollut tuomioistuimessa käsitelty. Summaarisessa sakkomenettelyssä käsitelty elintarvikkeiden säilyttäminen liian lämpimässä sen sijaan johti 10 päiväsakon sakkorangaistukseen. Menettämisseuraamus oli määrätty kolmessa eri tapauksessa, joilla oli liittynyt toisiinsa. Kaikki liittyivät lampaiden teurastamiseen ja myyntiin säännösten vastaisesti. Tapauksessa yksi henkilö oli myynyt lampaita toisille, jotka olivat teurastaneet ne ja myyneet lihat ulkopuolisille. Taulukkoon 5 on koottu elintarvikerikkomuksesta annetut rangaistukset ja menettämisseuraamukset.

Taulukko 5. Rangaistukset elintarvikerikkomuksesta.

Rangaistus	Teon kuvaus	Men.seur.
	Summaarisessa sakkomenettelyssä ratkaistut asiat	
6 ps	<ul style="list-style-type: none"> Myytiin elintarvikkeita markkinoilla ilman tilapäismyynti-ilmoitusta 	Ei
8 ps	<ul style="list-style-type: none"> Myytiin lihatuotteita pakettiautosta ilman elintarvikehuoneiston hyväksyntää Myytiin torilla kalasäilykkeitä virheellisillä päivämäärämerkinnöillä 	Ei
10 ps	<ul style="list-style-type: none"> Laiminlyötiin ilmoitusvelvollisuus tai toimitilojen hyväk- 	Ei

	<p>synnän hakeminen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Virheitä tai puutteita pakkausmerkinnöissä. • Säilytettiin elintarvikkeita liian lämpimässä. • Myytiin myyntikieltoon asetettuja elintarvikkeita. • Toimitiloissa jyräjän jätöksiä. 	<p>Ei</p> <p>Ei</p> <p>Ei</p> <p>Ei</p>
15 ps	<ul style="list-style-type: none"> • Valmistettiin salaatteja ja patonkeja ilman viranomaisille tehtävää ilmoitusta ja tilojen hyväksyntää. 	Ei
20 ps	<ul style="list-style-type: none"> • Savustettiin kaloja luvatta. • Myytiin vanhentuneita tuotteita ja jauhettiin jauhelihaa vastoin kieltoa. 	<p>Ei</p> <p>Ei</p>
23 ps	<ul style="list-style-type: none"> • Käytettiin virheellisiä laitostunnuksia ja leikattiin lihaa ja täytettiin patonkeja säännösten vastaisesti. 	Ei
30 ps	<ul style="list-style-type: none"> • Tilat olivat epähygieeniset ja niissä säilytettiin eläinperäisiä tuotteita liian lämpimässä <p>+ pakkausmerkinnät olivat puutteelliset tai keittiössä säilytettiin pilaantunutta ruokaa.</p>	Ei
Tuomioistuin: tuodaan maahan tai viedään maasta taikka otetaan käsiteltäväksi		
10 ps	<ul style="list-style-type: none"> • Tuotiin ulkomailta mausteita, jotka sisälsivät kiellettyjä väriaineita. 	Ei
15 ps	<ul style="list-style-type: none"> • Annettiin lihaa kuljetettavaksi liian lämpimässä. • Elintarvikkeita vietiin ulkomaille kiellosta huolimatta. • Otettiin laitokselle käsiteltäväksi tarkastamaton hirven ruho. • Myytiin 35 lampaan lihat tarkastamattomana ulkopuolisille. 	<p>Ei</p> <p>Ei</p> <p>Ei</p> <p>300 €</p>
20 ps	<ul style="list-style-type: none"> • Järjestettiin käyttö- ja kuljetuskieltoon määrätyn 1.325 kg:n lihaerän kuljetus. • Myytiin lampaiden lihoja (alle 100 kappaletta) tarkastamattomana ulkopuolisille. 	<p>Ei</p> <p>500 €</p>
Tuomioistuin: annetaan elintarvikkeista harhaanjohtavia tietoja		
6 ps	<ul style="list-style-type: none"> • Myytiin ulkomaisia mansikoita kotimaisina. 	Ei
10 ps	<ul style="list-style-type: none"> • Myytiin elintarvikkeeksi kelpaamattomia mausteita. 	Ei
15 ps	<ul style="list-style-type: none"> • Vastaanotettiin säilykepurkkeja ilman pakkausmerkintöjä ja annettu harhaanjohtavia tietoja tuotteista 	Ei
Tuomioistuin: laiminlyödään hakea hyväksyntää elintarvikehuoneistolle tai toimintaan liittyvien ilmoitusten tekeminen		
5 ps	<ul style="list-style-type: none"> • Laiminlyötiin ilmoituksen tekeminen liikkuvasta elintarvikehuoneistosta. 	Ei

12 ps	<ul style="list-style-type: none"> Laiminlyötiin hyväksynnän hakeminen elintarvikehuoneistolle. 	Ei
25 ps	<ul style="list-style-type: none"> Laiminlyötiin ilmoituksen tekeminen. 	Ei
50 ps	<ul style="list-style-type: none"> Laiminlyötiin ilmoituksen tekemisen ja valmistu kakkuja kotona. 	Ei

6 MARKKINOINTIRIKOS JA ELINTARVIKEPETOS, JOKA TÄYTTI USEAMMAN RIKOKSEN TUNNUSMERKISTÖN

Markkinointirikoksesta säädetään RL 30 luvun 1 §:ssä. Markkinointirikoksesta voidaan tuomita se, joka muun muassa tavaroiden ammattimaisessa markkinoinnissa antaa markkinoinnin kohderyhmän kannalta merkityksellisiä totuudenvastaisia tai harhaanjohtavia tietoja. Markkinoinnin tarkoituksena on edistää hyödykkeiden kysyntää ja kulutusta ja sille on tyypillistä, että se kohdistuu laajaan tai epämääräiseen kohderyhmään. Tavallisinta mainontaa on lehdissä, ulkomainoksissa, televisiossa, radiossa ja nykyisin myös internetissä. Myös suoramarkkinointi esimerkiksi puhelimen välityksellä on lainkohdassa tarkoitettua markkinointia. Lisäksi esitteet, etiketit ja pakkaukset sisältävät markkinointia.⁸¹ Markkinointirikoksesta voidaan tuomita elinkeinonharjoittajan lisäksi tämän palveluksessa oleva, mikäli hänen tehtäviinsä kuuluu markkinointia koskevien päätösten tekeminen tai jos markkinointi on ulkoistettu, elinkeinonharjoittajan puolesta toimiva taho. Markkinoinnin kohteena voi olla mikä tahansa etuus tai hyödyke, jolla on taloudellista arvoa ja joka voi olla vaihdannan kohteena. Totuudenvastaisissa väitteissä on kysymys seikoista, joiden todenperäisyys voidaan tarkistaa. Harhaanjohtavina tietoina pidetään lausumia ja esityksiä, jotka ovat suoraan tai epäsuoraan salailevia, moniselitteisiä tai liioittelevia.⁸² Rangaistusseuraamus markkinointirikoksesta on sakkoa tai vankeutta enintään yksi vuosi. Markkinointirikoksen törkeyttä arvosteltaessa rangaistusta ankaroittavana seikkana on otettava huomioon se, että totuudenvastaiset tai harhaanjohtavat tiedot ovat olleet omiaan aiheuttamaan terveyden- tai vahingonvaaraa markkinoinnin kohderyhmälle.⁸³

Markkinointirikoksia ei voida käsitellä summaarisessa sakkomenettelyssä siitä tuomittavan enimmäisrangaistuksen ylittäessä sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain 1 §:n 1 momentin 1-kohdassa säädetyn enimmäisrangaistuksen määrän. Kahdessa tapauksessa tekijät tuomittiin markkinointirikoksesta tuomioistuimessa (taulukko 6). Toisessa oli kyse marja- ja sienituotteiden raaka-aineiden alkuperästä, tuotantotavasta, sekä niiden vaikutuksista. Tekijä antoi esitteissään harhaanjohtavia ja virheellisiä tietoja tuotteiden vaikutuksista terveyteen ja sairauksien hoitoon. Rangaistuksena tekijälle tuomittiin 50 päiväsakkoa. Toisessa tapauksessa lihatuotteita myytiin ja markkinoitiin suomalaisina, vaikka tuotteiden lihasta 70 prosenttia oli ulkomaalaista. Tekijä tuomittiin 65 päiväsakon suuruiseen sakkorangaistukseen. Yritykselle tuomittiin 5.000 euron suuruinen yhteisösakko. Samalla yrityksen saama rikoshyöty 4.500 euroa tuomittiin menettäväksi valtiolle.⁸⁴

Taulukko 6. Rangaistukset markkinointirikoksesta.

Rangaistus	Teon kuvaus	Men.seur.
50 ps	<ul style="list-style-type: none"> Annettiin harhaanjohtavia ja virheellisiä tietoja tuotteiden vaikutuksesta terveyteen ja sairauksien hoi- 	Ei

⁸¹ HE 66/1988 vp, s. 79.

⁸² HE 66/1988 vp, s. 80.

⁸³ HE 66/1988 vp, s. 81.

⁸⁴ Syyttäjän vaatima menettämisseuraamus oli 39.965,38 euroa.

	toon.	
65 ps Yritykselle 5.000 € yhteisösakko	<ul style="list-style-type: none"> • Myytiin ja markkinoitiin lihatuotteita virheellisesti suomalaisina. 	4.500 € (määrättiin yritykselle)

Tutkimusaineistossa oli muutamia tapauksia, joissa vastaaja oli syyllistynyt useampaan rikokseen yhtä aikaa.⁸⁵ Yksi tapaus oli käsitelty summaarisessa sakkomenettelyssä, muut tuomioistuimissa. Summaarisessa sakkomenettelyssä käsitellyssä tapauksessa vastaaja oli myynyt torilla lihaa ja muita elintarvikkeita puutteellisin pakkausmerkinnön ja laiminlyönyt ilmoituksen tekemisen ulkomyyntistään. Hänelle määrättiin 30 päiväsakon rangaistusmääräysakko. Teon katsottiin täyttävän sekä elintarvikerikkomuksen että terveystrikoksen tunnusmerkistön.

Tuomioistuimissa oli käsitelty tapaus, jossa vastaaja oli myynyt marjoja ilman riittäviä merkintöjä tai virheellisin merkinnöin, sekä antanut viranomaiselle virheellisen tiedon elinkeinonharjoittajasta. Vastaaja tuomittiin kahdesta elintarvikerikkomuksesta ja rekisterimerkintärikoksesta yhteiseen 35 päiväsakon sakkorangaistukseen. Toisessa tapauksessa henkilö rikki tupakkalaissa⁸⁶ säädettyä kieltoa tupakoida ravintolan keittiössä. Valvontaviranomaiset joutuivat toistuvasti kieltämään vastaajaa tupakoimasta ravintolan keittiössä. Tämä tuomittiin tupakkalain suojaamistoimenpiteiden rikkomisesta ja elintarvikerikkomuksesta⁸⁷ yhteiseen 15 päiväsakon sakkorangaistukseen. Yhdessä tapauksessa vastaajan katsottiin syyllistyneen elintarvikerikkomukseen, markkinointirikokseen ja terveystrikokseen. Tekijä säilytti lähituotemyymälän kylmälaitteessa vanhentuneita nautan täyslihasäilykkeitä sekä tuoretta ja palvattua lihaa. Tekijä ei myöskään tehnyt myyntipaikasta ja kylmälaitteista elintarvikelain mukaista ilmoitusta (elintarvikerikkomus). Hän liimasi tuotteiden päälle uusia etikettejä, joissa oli paikkansapitämättömiä tietoja (markkinointirikos). Tuotteiden alkuperä jäi epäselväksi, joka oli omiaan aiheuttamaan vaaraa toisen hengelle tai terveydelle (terveystrikos). Tekijälle tuomittiin yhteisenä rangaistuksena teoista 25 päiväsakon suuruinen sakkorangaistus.

Eräässä tapauksessa kahvilan ja leipomon tiloissa säilytettiin elintarviketoimintaan kelpaamattomia elintarvikkeita. Vastaaja tuomittiin terveystrikoksesta ja elintarvikerikkomuksesta yhteiseen 45 päiväsakon sakkorangaistukseen. Tutkimusaineistossa oli myös tapaus, jossa tekijä teurasti omistamiaan nautaeläimiä omalla maatilakiinteistöllään ja käsitteli niistä saamaansa tarkastamatonta lihaa. Vastaajan toimitila oli rakenteiltaan, varusteiltaan ja puhtaudeltaan sellainen, että elintarvikkeiden turvallisuus ja hyvä hygienian laatu vaarantuivat. Liha aiheutti vaaraa ainakin kahden henkilön terveydelle. Vastaaja ei myöskään ollut tehnyt ilmoitusta elintarvikehuoneistosta eikä hakenut laitoshyväksyntää. Hänet tuomittiin yhteiseen 60 päiväsakon sakkorangaistukseen eläintunnistusjärjestelmästä annetun lain rikkomisesta, terveystrikoksesta ja sivutuotelakirikkomuksesta sekä maksamaan valtiolle rikoshyötynä 2.386 euroa. Samansuuruinen sakkorangaistus tuomittiin tapauksessa, jossa vastaaja oli

⁸⁵ Ks. lainkonkurrenssista Luoto 2022 ja siinä mainittu kirjallisuus. Yhteisen rangaistuksen määräämisestä säädetään RL 7 luvussa. Yhteistä rangaistusta mitattaessa on lähtökohdaksi otettava siitä rikoksesta tuomittava rangaistus, josta tuomioistuimen harkinnan mukaan olisi tuleva ankarin rangaistus, sekä mitattava rikoksista yhteinen rangaistus siten, että se on oikeudenmukaisessa suhteessa myös rikosten lukumäärään, vakavuuteen ja keskinäiseen yhteyteen (RL 7:5.2). Ks. yhteisen rangaistuksen mittaamisesta tarkemmin Kempainen 2021, s. 205–224 ja siinä mainittu kirjallisuus; Matikkala 2021, s. 287–302; Tapani – Tolvanen – Kempainen 2022, s. 141–158.

⁸⁶ Tapaukseen sovellettiin aikaisemmin voimassa ollutta tupakkalakia (693/1976). Sen 12 §:n 1 momentin 5 kohdassa tupakointi on kielletty työyhteisöjen yhteisissä ja yleisissä sekä asiakkaille tarkoitetuissa sisätiloissa. Rangaistuksesta on säädetty tupakkalain 33 §:ssä. Sen mukaan muun muassa sisätilan haltija tai hänen edustajansa, joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta laiminlyö viranomaisen tupakkalain nojalla antaman kiellon, tuomitaan, jollei laiminlyöntiä voida pitää vähäisenä tai muualla säädetä ankarampaa rangaistusta, tupakkalain suojaamistoimenpiteiden rikkomisesta sakkoon. Nykyisin voimassa olevassa tupakkalaissa (549/2016) yleisistä tupakointikielloista ja -rajoituksista säädetään 10 luvussa.

⁸⁷ Elintarvikelain 79 §:n 2 momentin 4 kohdan mukaan elintarvikelain nojalla annetun viranomaismääräyksen rikominen tuomitaan elintarvikerikkomuksena.

myynyt 140 lammasta tietäen, ettei niitä tulla teurastamaan hyväksytyssä teurastamossa. Vastaajalle määrättiin myös 300 euron menettämisraamutus. Eläintenpitoon liittyvä epäkohdat, erittäin likainen lypsyrobotti ja epäsiisti maitohuone sekä tuholaiistorjunnan laiminlyönti johtivat tuomioon, jossa teki- ja tuomittiin törkeästä eläinsuojelurikoksesta ja elintarvikerikkomuksesta yhteiseen kahdeksan kuukauden ehdolliseen vankeusrangaistukseen.⁸⁸

Taulukkoon 7 on koottu rangaistukset tapauksista, joissa teon katsottiin täyttäneen useamman rikoksen tunnusmerkistön. Monet teot, joiden katsottiin täyttäneen useamman rikoksen tunnusmerkistön, muistuttivat tekoja, joissa vastaaja tuomittiin vain yhdestä elintarvikkeisiin kohdistuneesta rikoksesta. Esimerkiksi jossain tapauksessa vanhentuneiden elintarvikkeiden pitäminen myynnissä ja päivämerkintöjen muuttaminen täytti yksinomaan terveysrikoksen tunnusmerkistön, kun toisessa tapauksessa samanlaisen teon katsottiin täyttävän elintarvikerikkomuksen, markkinointirikoksen ja terveysrikoksen tunnusmerkistön.

Taulukko 7. Rangaistukset useasta eri rikoksesta.

Rangaistus	Teon kuvaus	Men.seur.
	Summaarisessa sakkomenettelyssä ratkaistut asiat:	
30 ps	<ul style="list-style-type: none"> Myytiin torilla lihaa ja muita elintarvikkeita puutteellisin pakkausmerkinnöin 	Ei
	Tuomioistuin: tupakkalain suojaamistoimenpiteiden rikkominen ja elintarvikerikkomus	
15 ps	<ul style="list-style-type: none"> Tupakoitiin ravintolan keittiössä. 	Ei
	Tuomioistuin: elintarvikerikkomus, markkinointirikos ja terveysrikos	
25 ps	<ul style="list-style-type: none"> Lähiuotemyymälässä oli myynnissä vanhentuneita nautaan täyslihasäilykkeitä sekä tuoretta ja palvattua lihaa; tuotteiden päälle liimattiin uusia etikettejä, joissa oli paikkansapitämättömiä tietoja; ja tuotteiden alkuperä jäi epäselväksi. 	Ei
	Tuomioistuin: elintarvikerikkomus ja rekisterimerkintärikos	
35 ps	<ul style="list-style-type: none"> Myytiin marjoja ilman riittäviä merkintöjä tai virheellisin merkinnöin ja annettiin rekisteriviranomaiselle väärän tiedon. 	Ei
	Tuomioistuin: terveysrikos ja elintarvikerikkomus	
45 ps	<ul style="list-style-type: none"> Kahvilan ja leipomon tiloissa säilytettiin elintarviketoimintaan kelpaamattomia elintarvikkeita. 	Ei
	Tuomioistuin: eläinsuojelurikos ja elintarvikerikkomus	
60 ps	<ul style="list-style-type: none"> Puutteita eläintenpidossa, myytiin 140 lammasta tietäen, ettei niitä tulla teurastamaan hyväksytyssä teurastamossa eikä lihaa tulla tarkastuttamaan. 	300 €
	Tuomioistuin: eläintunnistusjärjestelmästä annetun lain rikko-	

⁸⁸ Rangaistusasteikko törkeässä eläinsuojelurikoksessa (RL 17:14a) on vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta vankeutta.

	minen, terveysrikos ja sivutuotelakirikkomus	
60 ps	<ul style="list-style-type: none"> Nautaeläimiä teurastettiin maatilakiinteistöllä ja käsiteltiin niistä saatua tarkastamatonta lihaa, ei ollut haettu laitoshyväksyntää, liha aiheutti vaaraa ainakin kahden henkilön terveydelle. 	2.386 €
	Tuomioistuin: törkeä eläinsuojelurikos ja elintarvikerikkomus	
6 kk vankeusrangaistus	<ul style="list-style-type: none"> Puutteita eläintenpidossa, lypsyrobotti oli erittäin likainen, maituhuone epäsiisti sekä tuholistorjunta laiminlyötiin. 	

7 HYLÄTYT SYYTTEET

Lopuksi tarkastellaan tapauksia, joissa tuomioistuin on hylännyt syytteet. Rikosprosessin tavoitelluin arvo on rikosvarmuus ja siitä syystä tuomitsemiskynnys on asetettu korkealle. Oikeudenkäymiskaaren (4/1734) 17:3.2:n mukaan vastaajan tuomitseminen rikoksesta edellyttää, ettei tämän syyllisyydestä jää varteenotettavaa epäilyä. Tällöin syyttömyyden mahdollisuus on käytännössä suljettu pois.⁸⁹ Sataprosenttista varmuutta syyllisyydestä ei vaadita. Riittää, että muut vaihtoehdot olisivat epätodennäköisiä.⁹⁰

Tutkimusaineistossa oli seitsemän tapausta, joissa käräjäoikeus hylkäsi syytteet. Viidessä tapauksessa tuomioistuin katsoi, ettei väitetystä rikoksesta ollut esitetty riittävästi näyttöä. Yhdessä tapauksessa syyttäjä oli istunnossa ilmoittanut, että hän ei enää vaadi vastaajalle rangaistusta, koska syytteesenpanoaika oli vanhentunut. Eräessä tapauksessa oli kyse siitä, ettei syyttäjä ollut tuomioistuimen näkemyksen mukaan esittänyt riittävä näyttöä viranomaisten antamasta lihan hävittämismääräyksestä eikä ihmisten turvallisuuden vaarantumisesta. Kyseisessä tapauksessa syytetty piti hallussaan kebabvarrasta, jonka terveysturvallisuus määrisivät hävitettäväksi, koska se ei ollut laadultaan ihmisravinnoksi soveltuvaa. Viranomaisvalvonnassa lihassa havaittiin rottien jyrsimis- tai raapimisjälkiä ja siksi liha määrättiin hävitettäväksi. Päättyessään kulutukseen se olisi saattanut aiheuttaa vaaraa ihmisten terveydelle. Syytteen mukaan liha toimitettiin toiseen ravintolaan säilytettäväksi ja mahdollisesti edelleen elintarvikkeeksi käytettäväksi. Lisäksi elintarvikehuoneiston lattialla havaittiin viranomaisvalvonnassa runsaasti rottien ulosteita ja kahdessa jauhosäkissä rotan jyrsimisjälkiä. Elintarvikevalvonnassa kielsivät elintarvikkeiden kaupanpidon ja tarjoilun toistaiseksi. Syytetty kiisti syytteet ja kertoi yrittäneensä parhaansa torjuakseen rottaongelmaa. Hän ilmoitti pyytäneensä ystäväänsä hävittämään kebabvartaan, mutta tämä oli ymmärtänyt väärin ja laittanut sen pakastimeen. Lisäksi syytetty ilmoitti aikovansa hävittää jauhosäkit, joissa oli havaittu rottien jyrsimisjälkiä.

Tutkimusaineistossa oli myös tapaus, jossa syyttäjä syytti vastaajaa kasvinsuojeluaineen lain vastaisesta käsittelystä ja varastoinnista. Syytteen mukaan vastaaja oli ostanut ja käyttänyt erityistutkinnon suorittamista edellyttävää valmistetta, vaikka vastaaja tai kukaan yrityksen työntekijöistä ei ollut kyseistä tutkintoa suorittanut. Vastaaja oli myös varastoinut kasvinsuojeluainetta kasvihuoneen käytävillä ja lukitsemattomassa kaapissa, vaikka aine tuli säilyttää lukollisessa tilassa, jonka poistoilma johdetaan ulos. Tuomioistuin hylkäsi syytteen katsoen, että teolta puuttui tahallisuus tai törkeä huolimattomuus eikä vastaajan menettely ollut omiaan aiheuttamaan vaaraan toisen hengelle tai terveydelle. Syytteet hylättiin näytön puuttuessa myös tapauksessa, jossa omavalvontasuunnitelmassa ei ollut riittäväällä tavalla ohjeistettu menettelyä tilanteessa, jossa ravintolan tiloissa rikkoutuu lasia. Tapauksessa lasinsiruja löytyneet koreista, joissa oli ruokailuvälineitä sekä hyllystä, jossa oli tarjottimia.

⁸⁹ Jonkka 1991, s. 139.

⁹⁰ Ks. todistustaakasta ja tuomitsemiskynnuksesta rikosasioissa HE 82/1995 vp, s. 126; Jokela 2018, s. 680–687 ja syytesidonnaisuudesta esim. Jokela 2018, s. 750–759 ja siinä mainittu kirjallisuus.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Elintarvikkeisiin liittyvää yritystoimintaa pidetään alttiina petoksille, minkä seurauksena elintarvikeasetus asettaa jäsenvaltiolle velvollisuuden säätää rikkomuksista tehokkaita, oikeasuhtaisia ja varoittavia seuraamuksia. Tämä ei näytä ainakaan täysimääräisesti toteutuvan. Tähkápään esiin nostama huoli siitä, että osa elintarvikepetoksista ei etene käsiteltäväksi tuomioistuimeen, on aiheellinen. Tutkimusaineisto osoittaa, että epäillyn elintarvikepetoksen (elintarvikerikkomus, terveysrikos ja markkinointirikos) ollessa poliisissa tutkittavana, poliisi lopetti esitutinnan ETL 3:9:ssä säädetyllä vähäisyysperusteen nojalla vain harvoin. Siitä huolimatta aineistossa oli kritiikille alttiita ratkaisuja: esitutkinta oli lopetettu vähäisyysperusteella tapauksissa, joista ensimmäisessä lihaa käsiteltiin hygienialtaan puutteellisissa olosuhteissa ja toisessa kuljetettiin herkästi pilaantuvia elintarvikkeita Tukholmasta Helsinkiin ilman kylmälaitteita. Tällaiset teot ovat omiaan aiheuttamaan vaaraa ihmisen terveydelle ja niiden pitäminen vähäisenä on jokseenkin kyseenalaista.

Syyttämättäjättämispäätöksiä tarkasteltaessa havaittiin jonkin verran epäyhtenäisyyttä syyteharkinnassa ja osa päätöksistä oli kritiikille alttiita. Etenkin silloin kun teko on pitkäkestoinen tai aiheuttaa vakavaa vaaraa ihmisen terveydelle, rikosepäily olisi parempi saattaa tuomioistuimen arvioitavaksi. Esimerkkinä voidaan mainita kohtuuttomuusperusteella tehty syyttämättäjättämispäätös, jossa oli havaittu kalan käsittelyssä, kuljetuksessa ja myynnissä epäkohtia muun muassa hygienian ja lämpötilojen osalta. Epäillyn toimintaan oli kohdistettu tarkastuksia kymmenen vuoden ajan, mutta hän ei ollut korjannut havaittuja puutteita. Säännösten vastaisesta toiminnasta todennäköisesti seuraavaa sakkorangaistusta ei voitane tässä tapauksessa pitää kohtuuttomana. Jotkut tutkimusaineiston syyttämättäjättämispäätökset olivat niin puutteellisia, ettei niistä saa käsitystä, minkälaisesta teosta asiassa oli kyse.

Ongelmana voidaan pitää myös sitä, että samantyyppiset elintarvikepetokset saattoivat sattumanvaraisesti päättyä joko esitutkintavaiheessa tai syyteharkintavaiheessa taikka edetä tuomioistuimeen käsiteltäviksi. Tämä on yhdenvertaisuuden näkökulmasta pulmallista. Esimerkiksi tapauksessa, jossa oli kyse myytävien marjojen puutteellisista pakkausmerkinnöistä, esitutkinta oli päätetty vähäisyysperusteella. Vastaavan tyyppisissä tapauksissa oli myös nostettu syytteitä, joista yhdessä oli tuomioistuimessa tuomittu rangaistukseksi 6 päiväsakkoa elintarvikerikkomuksesta ja toisessa 35 päiväsakkoa elintarvikerikkomuksesta sekä rekisterimerkintärikoksesta.

Eri rikosnimikkeisiin liittyviä tekoja ryhmiteltiin eri kategorioihin, mutta kunkin kategorian tapauksia verrattaessa keskenään ei aineistosta noussut esiin mitään tiettyyn rikosnimikkeeseen liittyvää tyyppillistä tekoa. Lisäksi samantyyppisiä tekoja oli tuomittu eri rikosnimikkeillä. Tutkimusaineistosta ei voinut havaita myöskään tyyppirangaistusta terveysrikokselle eikä elintarvikerikkomukselle, vaan rangaistukset vaihtelivat merkittävästi. Terveysrikoksena tuomituista teoista oli kuitenkin pääsääntöisesti määrätty elintarvikerikkomusta ankarampi rangaistus. Osin tämä selittyy kyseisten rikosten rangaistusasteikolla: terveysrikoksesta voidaan määrätä enintään kuuden kuukauden vankeusrangaistus, kun elintarvikerikkomuksesta voidaan tuomita ainoastaan sakkorangaistus. Markkinointirikoksissa sitä vastoin oli kyse samantyyppisistä teoista: harhaanjohtavien tai virheellisten tietojen antaminen tuotteesta tai sen terveysvaikutuksesta. Osassa tapauksista harhaanjohtavien tietojen antaminen tuomittiin kuitenkin elintarvikerikkomuksena. Lisäksi joissain tapauksissa puutteellisin tai virheellisin pakkausmerkinnöin varustettujen tuotteiden myynnin katsottiin täyttävän terveysrikoksen tai elintarvikerikkomuksen tunnusmerkistön.

Useimmiten rangaistukseen johtanut teko liittyi elintarvikkeiden valmistamiseen, käsittelyyn tai säilyttämiseen. Tähän liittyvien tekojen kirjo oli laaja, jolloin myös rangaistukset vaihtelivat 10 päiväsakon rangaistusmääräyksestä kolmen kuukauden vankeusrangaistukseen, jonka ohessa oli määrätty 50 päiväsakon oheissakko. Pääsääntöisesti tässä ryhmässä oli kyse tapauksista, joissa kylmäsäilytystä vaativia elintarvikkeita säilytettiin liian lämpimässä, elintarvikkeet olivat pilaantuneita tai elintarvikkeiden käsittelytiloissa oli puutteita hygieniassa.

Elintarvikkeiden kuljetukseen liittyvistä tapauksista yhdessä esitutkinta oli päätetty vähäisyysperusteella, muissa tapauksissa syyttäjä oli nostanut syytteen. Teoista kolme täytti terveystuomioistuimen tunnusmerkistön ja neljä elintarvikerikkomuksen tunnusmerkistön. Rangaistukset vaihtelivat 10 ja 50 päiväsakon välillä. Elintarvikkeiden myyntiin liittyviä tekoja oli rangaistu lievimmillään 10 päiväsakon rangaistumääräyssakolla ja ankarimmillaan 65 päiväsakon tuomioistuinsakolla. Useimmiten kyse oli siitä, että myytävät elintarvikkeet olivat vanhentuneita tai pilaantuneita.

Osa elintarvikepetoksista liittyi harhaanjohtavien tietojen antamiseen. Tällaisia tekoja oli tuomittu sekä elintarvikerikkomuksena että markkinointirikoksena. Lievin rangaistus harhaanjohtavien tietojen antamisesta oli 6 päiväsakkoa ja ankarin 65 päiväsakkoa. Yhdeksässä tapauksessa vastaaja ei ollut hakenut laitokselle hyväksyntää, hyväksyntä oli peruttu tai vastaaja ei ollut tehnyt toiminnastaan elintarvikelaissa säädettyjä ilmoituksia. Kaikki tapaukset oli tuomittu elintarvikerikkomuksena rangaistuksen vaihdelta viidestä päiväsakosta 50 päiväsakkoon. Neljä asiaa oli käsitelty tuomioistuimessa ja viisi summaarisessa sakkomenettelyssä. Ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönnistä oli rangaistusmääräysmenettelyssä määrätty 6–20 päiväsakon suuruinen sakkorangaistus. Tuomioistuimessa tuomitut sakkorangaistukset vaihtelivat 5–50 päiväsakon välillä. Ilman elintarvikehuoneiston hyväksyntää toiminut vastaaja tuomittiin 12 päiväsakon sakkorangaistukseen.

Saadun rikoshyödyn johdosta tuomittava menettämisseuraamus näytti olleen erittäin harvinainen rikoksen johdosta määrättävä seuraamus, vaikka säännösten vastaisella toiminnalla oli mitä ilmeisemmin saatu taloudellista hyötyä.⁹¹ Tältä osin tilanne näyttää jokseenkin pulmalliselta. Menettämisseuraamusta oli vaadittu ja tuomittu erittäin harvoin. Teonkuvauksien perusteella voidaan olettaa rikoshyötyä syntyneen kuitenkin useassa tapauksessa. Elintarvikepetoksella tavoitellaan pääsääntöisesti taloudellista hyötyä ja mikäli sitä ei tuomita maksettavaksi valtiolle, rikosentekijä hyötty rikoksestaan. Vaikka menettämisseuraamus ei ole rangaistus, sillä voi tosiasiasa olla suuri merkitys elintarvikepetokseen syyllistyneelle. Näin ollen menettämisseuraamuksella voi olla myös erityispreventiivinen vaikutus, joka voisi vähentää Tähkään esille tuomaa rikosten uusimisen riskiä. Rikoshyödyn tunnistamiseen ja arviointiin tulisikin kiinnittää enemmän huomiota elintarvikepetosten esitutkinnassa ja syyteharkinnassa.

Tutkimusaineisto osoitti, että elintarvikepetosten tosiseikaston arviointi on haasteellista ja oikeuskäytäntö vaihtelevaa, mikä puolestaan johtaa yhdenvertaisuuden vaatimuksen vaarantumiseen. Uuden elintarvikelain 69.3 §:ssä säädettiin Ruokavirastolle kuultavan rooli esitutkinnassa, oikeus antaa lausunto syyttäjälle ennen syyteharkinnan päättymistä, sekä läsnäolo- ja puheoikeus tuomioistuimessa käsiteltäessä suullisessa käsittelyssä elintarvikesäännösten soveltamisalaan kuuluvaa tekoa. Sääntely tuo rikosprosessin eri vaiheisiin asiantuntijuutta, mutta uudella sääntelyllä ei yksinomaan voida korjata oikeuskäytännön epäyhtenäisyyttä. Yksi keino parantaa yhdenvertaisuutta oikeuskäytännössä on rikosprosessissa toimivien viranomaisten elintarvikepetoksien tunnistamiseen liittyvän osaamisen lisääminen. Myös elintarvikevalvontaa tekevien viranhaltijoiden kouluttaminen ja ohjeistaminen poliisille tehtävien rikosilmoitusten sisällöstä on tärkeää. Elintarvikepetosten ennaltaehkäisyn kannalta olisi myös tärkeää lisätä elintarvikealalla toimivien henkilöiden tietoisuutta alaa koskevasta sääntelystä. Valvonta-asetuksen mukaan jäsenvaltioiden tulee lisäksi varmistaa, että toimijoille säännösten vastaisesta toiminnasta koituva hyöty otetaan huomioon. Koska elintarvikepetoksissa on yleensä kyse toiminnasta, jossa tavoitellaan taloudellista hyötyä, tulisi myös mahdolliseen rikoshyötyyn ja sen tuomitsemiseen valtiolle menetetyksi kiinnittää entistä enemmän huomiota.

---

⁹¹ Myös eläinsuojelurikosten (Koskela 2018, s. 785) ja ympäristörikosten (Koskela ym. 2020, s. 61) osalta on tutkimusten mukaan havaittu tuomitun menettämisseuraamuksia vain vähäisissä määrin.

LÄHTEET

CX/FICS 18/24/7: Joint FAO/WHO food standards programme codex committee on food import and export inspection and certification systems. Discussion paper on food integrity and food authenticity. 2018.

https://www.fao.org/fao-who-codexalimentarius/sh-proxy/en/?lnk=1&url=https%253A%252F%252Fworkspace.fao.org%252Fsites%252Fcodex%252FMeetings%252FCX-733-24%252FWorking%2BDocuments%252Ffc24_07e.pdf.

Euroopan komissio COM(2020) 381 final, 20.5.2020. Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle. Pelloilta pöytään -strategia oikeudenmukaista, terveyttä edistävää ja ympäristöä säästävää elintarvikkejärjestelmää varten. https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:ea0f9f73-9ab2-11ea-9d2d-01aa75ed71a1.0005.02/DOC_1&format=PDF.

European Commission. Food Safety, Food, Agri-food fraud, Food fraud: What does it mean? https://food.ec.europa.eu/safety/agri-food-fraud/food-fraud-what-does-it-mean_en.

European Commission. Knowledge for policy. Knowledge Centre for Food Fraud and Quality. Type of Food Frauds. https://knowledge4policy.ec.europa.eu/food-fraud-quality/topic/food-fraud_en.

Euroopan parlamentti. Ympäristön, kansanterveyden ja elintarvikkeiden turvallisuuden valiokunta. Mietintöluonnos 2013/2091 (INI). https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/envi/pr/1001/1001842/1001842fi.pdf.

Europol. News. Police dismantle crime group trading horsemeat unfit for human consumption. 16 Jul 2017. <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/police-dismantle-crime-group-trading-horsemeat-unfit-for-human-consumption>.

Fredman, Markku – Kanerva, Janne – Tolvanen, Matti – Viitanen, Marko: Esitutkinta ja pakkokeinot. Alma Talent 2020. (Fredman ym).

Goethem, Van – Elliott, Christopher: Definiton of food fraud and food authenticity. Teoksessa Morin, Jean-Franco – Lees, Michèle (edit): Food Integrity Handbook. A guide to food authenticity issues and analytical solutions. Eurofins Analytics France. Electronic version. 2018. <https://foodintegrity.fera.co.uk/secure/downloadFile.cfm?id=659>.

HE 66/1988 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen käsittäväksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi.

HE 79/1989 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle rikosoikeudellisista toimenpiteistä luopumista koskevien säännösten uudistamiseksi.

HE 82/1995 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle rikosasioiden oikeudenkäyntimenettelyn uudistamisesta alioikeuksissa koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 80/2000 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle menettämisseuraamuksia koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

HE 17/2001 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle terveyttä ja turvallisuutta vaarantavia rikoksia koskevien rikoslain säännösten uudistamiseksi ja eräksi niihin liittyviksi laeiksi.

HE 44/2002 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

HE 53/2005 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle elintarvikelaiksi sekä laiksi terveydensuojelulain muuttamisesta.

HE 82/2006 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi liiketoimintakiellosta annetun lain sekä verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain 18 §:n muuttamisesta.

HE 17/2018 vp, Hallituksen edistys eduskunnalle laiksi Syyttäjälaitoksesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 178/2018 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle sakon muuntorangaistuksen määräämisestä koskevan sääntelyn muuttamiseksi.

HE 82/2006 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi liiketoimintakiellosta annetun lain sekä verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain 18 §:n muuttamisesta.

HE 3/2021 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle elintarvikelaiksi ja laiksi sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta.

Hollo, Erkki J: Elintarvikeoikeus. Edita Prima Oy 2008.

Jareborg, Nils: Allmän kriminalrätt. Lustus förlag. Fjärde tryckningen 2009.

Jareborg, Nils – Zila, Josef: Straffrättens påföljdslära. Sjätte upplagen. Norstedts juridik 2020.

Joenperä, Jasmin – Koskela, Tarja – Lundén, Janne: Incidence and characteristics of food-related criminal cases in Finland. Food Control 134 (2022) 198425. <https://doi.org/10.1016/j.foodcont.2021.108425>.

Jokela, Antti: Rikosprosessioikeus. Alma Talent 2018.

Jonkka, Jaakko: Syytekynnys. Tutkimus syytteen nostamiseen vaadittavasta näytön arvioinnista. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja N:o 187 1991.

Jääskeläinen, Petri: Syyttäjä tuomarina. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen Julkaisuja A-sarja N:o 213 1997.

Kemppinen, Heikki: Rangaistuksen määräämisen perusteleminen. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja N:o 344 2021.

Korkka, Heli: Liiketoimintarikoksen tuottaman taloudellisen hyödyn mittaaminen. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja N:o 325 2015.

Korkka-Knuts, Heli – Helenius, Dan – Frände, Dan: Yleinen rikosoikeus. Edita Publishing Oy 2020.

Koskela, Tarja: Ankaroitikko rikoslain muutos oikeuskäytäntöä eläinsuojelurikoksissa? Defensor Legis 5/2018, s. 764–785.

Koskela, Tarja – Kankaanranta, Terhi – Suvantola, Leila – Laakso, Tero – Koppanen, Kari – Lehtinen, Tomi – Muttilainen, Vesa – Rikkilä, Saana – Tamminen, Tanja: Ympäristörikoshyötyjen tilannekuva. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:56. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162606/VNTEAS_2020_56.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Koskela ym. 2020)

Koskela, Tarja: Kohtuuttomuus syyttämättäjättämisen perusteena ja kohtuuttomuusperusteen soveltaminen eläimiin kohdistuneisiin rikoksiin. Oikeus 3/2022, s. 449–467.

Lahti, Raimo: Toimenpiteistä luopumisesta rikosten seuraamusjärjestelmässä erityisesti silmillä pitäen tuomitsematta jättämistä. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja N:o 106 1974.

Lahti, Raimo: Rikosoikeuden ultima ratio -periaatteesta ja hallintosanktioiden asemasta. Teoksessa Tatu Hyttinen – Antti Jokela – Jussi Tapani – Mikko Vuorenperä (toim.) Rikoksesta rangaistukseen, juhlijulkaisu Pekka Viljanen 1952–26/8 2012. Turun yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta 2012, s. 97–115.

Lappi-Seppälä, Tapio: Rangaistuksen määräämisestä I. Teoria ja yleinen osa. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja N:o 173 1987.

Lappi-Seppälä, Tapio: Rikosten seuraamukset. Werner Söderström Lakitieto Oy 2000.

Lappi-Seppälä, Tapio: Seuraamusjärjestelmän pääpiirteet. Luku 9: Rangaistuksen määrääminen tuomioistuimessa. Teoksessa Lappi-Seppälä, Tapio – Hakamies, Kaarlo – Helenius, Dan – Melander, Sakari – Nuotio, Kimmo – Ojala, Timo – Rautio, Ilkka: Rikosoikeus. Oikeuden perusteokset. Alma Talent 2022, s. 164–192.

Lappi-Seppälä, Tapio – Melander, Sakari: Rikosoikeudellisen vastuun yleisistä edellytyksistä. Luvut: 7. Tahallisuus ja 8. Tuottamus. Teoksessa Lappi-Seppälä, Tapio – Hakamies, Kaarlo – Helenius, Dan – Melander, Sakari – Nuotio, Kimmo – Ojala, Timo – Rautio, Ilkka: Rikosoikeus. Oikeuden perusteokset. Alma Talent 2022, s. 66–72.

Luoto, Lauri: Avunannon rangaistavuuden edellytykset. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja N:o 339 2018.

Luoto, Lauri: Lainkonkurrenssin ratkaisukriteerit KKO:n tuoreen oikeuskäytännön ja oikeustieteen valossa. Defensor Legis 2/2022, s. 403–418.

Matikkala, Jussi: Tahallisuudesta rikosoikeudessa. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja N:o 263 2005.

Matikkala, Jussi: Rikosoikeudellinen seuraamusjärjestelmä. Edita Publishing 2021.

Melander, Sakari, Kriminalisointiteoria – rangaistavaksi säätämisen oikeudelliset rajoitukset. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja N:o 288 2008.

Melander, Sakari: EU-rikosoikeus. Talentum 2015.

Melander, Sakari: Rikosvastuun yleiset edellytykset. Tietosanoma 2016.

Nuotio, Kimmo: Teko, vaara, seuraus. Rikosvastuun filosofisesta, kriminaalipoliittisista ja lainopillisista perusteista. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja N:o 216 1998.

Nuutila, Ari-Matti: Rikosoikeudellinen huolimattomuus. Lakimiesliiton kustannus 1996.

Nuutila, Ari-Matti: Rikoslain yleinen osa. Kauppakaari Oy 1997.

Rautio, Jaakko: Hyötykonfiskaatiokanne. WSOYpro 2006.

Rintala, Jarmo (erikoissyyttäjä Länsi-Suomen syyttäjälueella): sähköpostivastaus 7.3.3022.

Ruokavirasto, Elintarviketurvallisuus Suomessa 2020. Julkaisuja 3/2021. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/336700/Julkaisuja_3_2021_Elintarviketurvallisuus_Suomessa_2020.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti: Straffrättens ansvarslära. Alma Talent 2016.

Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti – Hyttinen, Tatu: Rikosoikeuden yleinen osa. Vastuuoppi. Alma Talent 2019.

Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti – Kemppinen, Heikki: Rikosoikeus - rangaistuksen määrääminen ja täytäntöönpano. Alma Talent 2022.

Tolvanen, Laura: Elintarvikepetokset ja elintarvikepetosten torjunta. Eläinlääketieteen lisensiaatin tutkielma. Helsingin yliopisto 2019.

Tolvanen, Matti: Liiketoimintakielto ja sen valvonta. Defensor Legis N:o 4/2008.

Tolvanen, Matti: KKO 2012:56 Terveysrikos ja törkeä tuottamus. Teoksessa Pekka Timonen (toim.) KKO:n ratkaisut kommentein I 2012, Talentum 2012, s. 431–438.

Tähkää, Satu: Challenges in implementing food safety legislation. Unigrafia 2016.

Tähkää, Satu – Maijala, Riitta – Korkeala, Hannu – Nevas, Mari: Patterns of food frauds and adulterations reported in the EU rapid alert system for food and feed and in Finland. Food Control 47(2015), s. 175–184. (Tähkää ym. 2015).

Viljanen, Pekka: Konfiskaatio rikosoikeudellisena seuraamuksena. Edita Publishing 2007.

Virolainen, Jyrki – Pölonen, Pasi, Rikosprosessin osalliset. Rikosprosessioikeus II. WSOY 2004.

Vuorenpää, Mikko: Syyttäjää velvoittava objektiivisuusperiaate. Defensor Legis N:o 6/2003, s. 993–1008.

Vuorenpää, Mikko: Syyttäjän tehtävät. Erityisesti silmällä pitäen rikoslain yleisestävää vaikutusta. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisu A-sarja N:o 277 2007.

Xiu, Changbai – Klein, K.K.: Melamine in milk products in China: Examining the factors that led to deliberate use of the contaminant. Food Policy, volume 35 2010, s. 463–470.

Yle 2009. Melamiiniskandaalista kuolemantuomiot Kiinassa. 2009. <https://yle.fi/uutiset/3-5716591>.

Yle 2015. Tukkukauppias tuomittiin vankilaan vuoden 2013 hevosenlihaskandaalista. <https://yle.fi/uutiset/3-7912991>.